

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SYVENDE RÆKKE

UDGIVET AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

BJØRN KORNERUP

NIELS KNUD ANDERSEN og KNUD BANNING

TREDIE BIND

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG

1957—59

J. P. MYNSTER OG SPJELLERUP.

Af Bjørn Kornerup.

I.

INDLEDNING

Da der den 30. Januar 1954 var forløbet hundrede Aar, siden Sjællands berømte Biskop *Jakob Peter Mynster* døde, benyttede — som rimeligt var — adskillige Blade Lejligheden til at forny Mindet om den højt fortjente Kirkemand og fremragende Aandsfyrste, hvis Virksomhed har grebet ind paa saa mange Omraader¹. Det vil da formentlig føles som berettiget, om ogsaa »Kirkehistoriske Samlinger« med Udgangspunkt i Mindeaaaret benytter Anledningen til at bringe nogle nye Bidrag til hans Levned.

Det er gaaet mærkeligt med Mynsters Eftermæle. Efter at han i levende Live havde været omfattet med en Beundring og Ærbødighed, som kun bliver de allerfærreste til Del, og endnu ved sin Død stod som en virkelig midtpunktsamlende Skikkelse i det danske Folk², fremkaldte det voldsomme Angreb, som Søren Kierkegaard rettede mod hans Personlighed og kirkelige Helhedsopfattelse, et brat Omslag, der i væsentlig Grad bidrog til for de følgende Menneskealdrer at farve Dommen over Mynster. Naar hertil kom, at i Aarhundredets sidste Halvdel baade

---

¹) Særlig kan fremhæves Carl Weltzers Mindeartikel »En biskops død« i Kristeligt Dagblad for 1954 29. Jan.

²) Dette sidste Synspunkt blev med fin Forstaaelse fremhævet af Stiftsprovst E. C. Tryde (Ved Biskop Jakob Peter Mynsters Jordefærd den 7. Februar 1854 S. 7 ff.).

Vækkelsesretningerne og de politisk og kulturelt liberale Kredse tog stærkt Afstand fra Mynsters kirkelige og politiske Konservatisme, er det ikke uforstaaeligt, at han gled ganske i Baggrunden, og at man viste ringe Interesse for at vinde en historisk rigtig Forstaaelse for hans Personlighed og for den ejendommelige Plads, han indtager i dansk Aandsliv. Kun alt for ofte lod man sig nøje med klichéagtige Billeder og rent subjektive Vurderinger¹.

Reaktionen mod det 19. Aarhundredes Mangel paa Forstaaelse og ofte bornerte Ensidighed begyndte lige ved Aarhundredskiftet med Litteraturhistorikeren *H. Schwanenflügels* store Bog »Jakob Peter Mynster, hans Personlighed og Forfatterskab«, 1—2, 1900—01. Denne Bog er vel interessant som et Vidnesbyrd om den gaadefulde Magt over Menneskesind, som en mægtig Personlighed endnu mange Aar efter sin Død formaar at udøve, og har tillige den ubestridelige Fortjeneste at paabegynde Revisionen af den forudgaaende Periodes vrang Opfattelse af Mynster, men som Helhed kan den næppe kaldes vellykket². Dertil er den alt for lidet dybtgaaende i de historiske Forundersøgelser og alt for vilkaarlig i Fordelingen af Lys og Skygge, er ikke en upartisk Historikers rolige Skildring, men mere en nyomvendts ukritiske Propagandaskrift. Imidlertid danner Schwanenflügels Bog dog et Vendepunkt i Mynsterforskningen. Siden da har Interessen for Mynster været større, Forstaaelsen af ham retfærdigere.

---

¹) Typisk er den korte Karakteristik: »en klog og overlegen, fornem og intelligensstolt Prælat, hvormed P. Munch har ment at kunne affærdige Mynster (Det danske Folks politiske og nationale Gennembrud efter Julirevolutionen (1830—1848), 1904, S. 54).

²) Jvfr. L. Kochs indgaaende Anmeldelse i Teologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke 2. R. II, 179—88; III, 82—6, især Bemærkningen (III, 86): »Mynsters Biografi maa sikkert skrives endnu en Gang; den vil komme til at se anderledes ud, naar den skrives af en Kirkehistoriker«. Et skarpt Sidehug mod L. Koch retter Schwanenflügel i »Jakob Peter Mynster, et Foredrag«, 1904, S. 17; sit Syn paa sin store Mynsterbiografi fremsætter han i »Livs-Fragmenter, Kapitler af en Selvbiografi«, 1946, S. 97 ff.

Fra flere Sider er der givet nye Bidrag af Betydning¹. Vigtig har især været *N. M. Plums* Bog »Jakob Peter Mynster som Kristen og Teolog«, 1938, der fremtrædende formelle Mangler til Trods med sikker Haand aftegner hans religiøse Udvikling og redegør for hans teologiske Standpunkt².

Meget staar dog endnu tilbage, før der kan skabes det Værk, som Mynsters Personlighed og historiske Betydning gør paakrævet. For over 40 Aar siden begyndte nærværende Meddeler at anlægge Samlinger til et Arbejde om Mynsters Levned og kirkehistoriske Indsats³. Da imidler-

¹) Af senere Bidrag til Forstaaelse af Mynster kan nævnes: O. Thune Jacobsen, *Gennem Modsætninger*, 1905, passim, især S. 55 ff. F. Horstmann i *Kirken og Hjemmet* XVI, 1915, S. 387—9, 394—8; XVII, 1916, S. 5—7, 12—15, 19—21. Olfert Ricard, *Den Mynsterske Linje i dansk Forkyndelse* (i *Dansk Kirkeliv*, udg. af Johs. Nordentoft, 1924 S. 101—127). Henry Ussing, *J. P. Mynsters Forkyndelse (i Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie*, udg. af Bjørn Kornerup, 1929—30, S. 369—87). Michael Neiiendam, *Et Brev fra Biskop J. P. Mynster til Kong Christian VIII* (i *Festskrift til Professor, Dr. theol. J. Oskar Andersen*, 1936, S. 147—56). Oluf Thomsen, *F. G. Howitz og hans Strid om »Villiens Frihed«*, 1924. Hans Jensen, *De danske Stænderforsamlings Historie*, 1—2, 1931—34. Emil Frederiksen, *J. P. Mynster i Gads danske Magasin XXXII*, 1938, S. 108—20. N. M. Plum, *Mynster og Grundtvig i Gads danske Magasin XXXIII*, 1939, S. 359—84. H. J. H. Glædemark, *Biskop J. P. Mynster og Kravet om Sognebaandets Løsning* (i *Smaaskrifter tilegnede Professor, Dr. phil. Aage Friis*, 1940, S. 261—82). Hal Koch, *Lidt af hvert*, 1940, S. 153—58. N. M. Plum, *Gud, Konge og Fædreland*. Biskop J. P. Mynsters Syn paa det nationale i Forhold til det kristelige (i *Den danske Diakonissestiftelses Aarvog 1940—41* S. 10—43). Samme, *Den Mynsterske Linie i dansk Kirkeliv* (i *Kirken og Tiden* 1942 S. 1—15). Ejner Pagh Petersen, *Fra Arbejdsdagen*, 1946, S. 105—25. Hal Kochs *Skildring i Den danske Kirkes Historie VI*, 1954, især S. 141 ff., 285 ff. Robert Neiiendam, *Fra Biskop Mynsters Ungdom* (i *Kulturminde*, 2. R. I, 1955, S. 59—67).

²) Jvfr. *Dansk teologisk Tidsskrift* II, 1939, S. 121—26.

³) Jvfr. min Udgave af »*J. P. Mynsters Visitatsdagbøger 1835—1853*«, 1—2, 1937, min Artikel 1939 om Mynster i *Dansk biografisk Leksikon*, 2. Udg., XVI, 322—33, og min Anmeldelse af *Plums Bog om Mynster i Dansk teologisk Tidsskrift* II, 1939, S. 121—26. I *Kh. Saml.* 6. R. VI, 444—58 har jeg behandlet »*J. P. Mynster og „de hellige Brødre“*« og i min »*Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie*«, 1929—30, S. 334—41 Mynster som Præst ved Vor Frue Kirke.

tid andre Opgaver stadig har trængt sig paa, og man i stigende Grad erindres om Virgils Ord¹:

Stat sua cuique dies; breue et inreparabile tempus
Omnibus est vitae — — —

har jeg anset det for rigtigst som Forarbejder for andre Forskere at offentliggøre nogle af de indsamlede Bidrag, hvoraf de følgende fortrinsvis omhandler hans Ophold i Spjellerup (1802—12).

De Aar, Mynster som ung Præst tilbragte paa dette Sted, kan næppe overvurderes. Ikke blot oplevede han her 1803 det mærkelige religiøse Gennembrud, der blev bestemmende for hans hele Livsholdning, men hans Verdensanskuelse fæstnedes paa mange Maader, hans Kundskaber udvidedes og uddybedes i høj Grad, og han vandt en praktisk Indsigt i Kirkelivets Forhold, som siden skulde komme ham til Gode i hans Bispegerning. Det var i Spjellerup, at han i al Stilhed modnedes til at øve den Gerning, der blev af saa indgribende Betydning i dansk Kirke- og Kulturhistorie.

Der kan da være Grund nok til at spejde efter nye Bidrag til Oplysning om hans Færd i disse grøderige Aar, saa meget mere som det ikke paa Forhaand kan forventes, at der paa dette Omraade skulde være levnet en Overflod af Kildestof. I det følgende skal der ikke forsøges en Genfortælling af den ofte benyttede, mesterlige Skildring, han selv i sine Erindringer har givet af sine første Præsteaar² (og heller ikke en Reproduktion af det samtidige, forlængst udgivne Brevstof), men Hensigten skal være at meddele nogle enkelte, ikke tidligere benyttede Træk fra denne Periode.

¹) Virg. Æn. X, 467—8.

²) J. P. Mynster, Meddelelser om mit Levnet, 1854, S. 143—84. — Jvfr. V. Windfeld, Mynster i Spjellerup i Kirke og Folk, udg. af H. Wellejus og Niels Møller, II, 1926, S. 307—14. Paul Nedergaard i Hjemmenes Julebog 1943 S. 17—31. — En fint forstaaende Skildring af Livet i Spjellerup Præstegaard i en senere Periode (1905—30) er givet af Ib Ostenfeld i Danske Hjem ved Aarhundredskiftet, udg. af Povl Bagge, I, 210—26.

2.

KALDELSE TIL SPJELLERUP, EMBEDSFORHOLD

Den 8. Juli 1801 blev cand. theol. Jakob Peter Mynster kaldet til Sognepræst i Spjellerup og Smerup af Direktionen for Vemmetofte Kloster, og den 17. Juli blev Kaldsbrevet konfirmeret af Kongen. Da han imidlertid meget ønskede at kunne fortsætte Undervisningen af den unge Grev Adam Wilhelm Moltke, hvis Lærer han havde været siden 1794, ansøgte han den 20. Juli 1801 Kongen om Tilladelse til først at tiltræde sit Embede i November 1802, naar han havde ledet sin Discipels første Skridt ved Universitetet. Provsten i Fakse Herred Søren Johan Heiberg i Fakse anbefalede den 21. Juli, at dette bevilgedes, bl. a. under Henvisning til, at den unge Greves Fader, Grev Joachim Godske Moltke, »inderligst ønskede« det, og Biskop Balle sluttede sig hertil (i en Erklæring af 4. August). Den 15. August bevilgede Kancelliet det ansøgte paa Betingelse af, at Skibspræsten Theodor Lang i Mellemtiden passede Embedet. Med denne var der sluttet en Accord om, at han herfor skulde oppebære 20 Rdlr. maanedligt¹.

Mynster beretter selv, hvorledes Spjellerup-Smerup var et godt Kald, der gav ham rundelige Indtægter, ikke mindst i de for Landmanden gunstige Tider². Desværre findes der næppe fra Mynsters Periode nogen Angivelse af Kaldets Størrelse. Først fra 1864 foreligger der i Litteraturen en udførligere Beskrivelse af Kaldet, men der er ikke Grund til at antage, at dets Formueobjekter har forandret sig væsentligt i de mellemliggende Aar. 1864 kunde Beneficiarius regne med en Kirketiende paa ca. 307 Tdr. Byg, ca. 40 Rdlr. og ca. 16 Tdr. Byg i Kvægtiende og Smaaredsel, 290 Rdlr. i Offer og Accidenser, hvortil kom forskel-

¹) Danske Kancelli, 1. Dept., Registrant 1801 Nr. 263; Brevbog 1801 Nr. 890 (med Indlæg). Jvfr. Mynster, Meddelelser S. 130—33. Mynster siger, at det gunstige Resultat af Ansøgningen om at vente med at tiltræde Embedet kun opnaaedes »med nogen Vanskelighed« (anf. Skrift S. 132).

²) Mynster, Meddelelser S. 146.

Fig. 1. Spjellerup Kirke med Mynster i Forgrunden. (Oliemaleri af ukendt Kunstner i Museet i Bakkehuset.)

lige Refusionsbeløb o.l. Præstegaarden var sat til 16 Tdr. Hartkorn, Tilliggendet udgjorde ca. 100 Tdr. Land Agerjord og 14 Tdr. Land Eng og Mose. Kaldets Jorder betegnes som gode¹.

Selve Embedsforretningerne i Spjellerup-Smerup Pastorat var næppe overvældende. Eksempelvis kan nævnes, at der i Mynsters tiaarige Embedstid kun fandt 20 Bryllupper Sted i Spjellerup. Der er al Grund til at antage, at Mynster samvittighedsfuldt har røgtet sin Gerning (jvfr. Fr. Münters Udtalelse nedenfor), men Spjellerup-Perioden maa sikkert først og fremmest betragtes som en Grotid for Mynster personlig. Det er da forstaaeligt, at en Mand som den senere Domprovst *L. Gude*, da Sognepræst i Hunseby, efter Læsningen af Afsnittet om Spjellerup i Mynsters »Meddelelser« i et Privatbrev² kunde udtale følgende:

Men læs endelig Spiellerups-Partiet i Mynsters Meddelelser. Der vil Fader i *flere* Henseender see ind i mine Tilstande; som og en af mine Nabopræster sagde forleden: Ved at læse det tænkte jeg paa Dem hele Tiden. Mynster havde intet Familieliv, det maa have været et stort Savn, men saa var han og paa den anden Side ganske fri for adskillige Sorger, fik alle Heste, Plage o.s.v. og Penge til af Moltkes. Skulde jeg i faae Ord angive min Kritik over hans Spiellerups Periode, da vilde jeg sige: Han har levet der vel meget som *Student*, ikke nok som *Præst*. Han, der siden har stiftet Menigheder og lært os Andre at gjøre det, har ingen stiftet *i Spiellerup* og der var saa godt som intet

¹) Theodor Hertz, Efterretninger om geistlige Embeder i Kongeriget Danmark, 6. Levering, 1864, S. 93—4. Jvfr. Bloch Suhr, Kaldslexicon, 1851, S. 356—7, hvor noget afvigende Angivelser. I en haandskreven Indberetning (Sjællands Bisparkiv VI, Ansættelse af Præstekaldenes Indtægter og Udgifter 1842—43) anslaaes den aarlige Bruttoindtægt til ca. 1652 Rdlr., Nettoindtægten til ca. 1468 Rdlr.

²) Brev af 25. April 1854 fra L. Gude til hans Fader, Herredsfoged, siden Etatsraad, A. P. Gude. (Originalen velvilligst udlaaet af Pastor emeritus Martin Poulsen).

Baand at løse ved hans Afreise. Naar man skal levende virke som Præst i alle Retninger, bliver der ikke saa megen Tid til at studere som han har taget sig, men som jo behøvedes, da hans Candidatur var temmelig tyndt. Han har kjæmpet sig igjennem, stridt den gode Strid.

Allerede forlængst offentliggjort er det Vidnesbyrd, Biskop Frederik Münter efter en Visitats i Spjellerup 1809 nedskrev i Embedets Kaldsbog¹. Hermed kan sammenholdes, hvad Biskoppen udtaler i sin private Visitatsdagbog², hvori det hedder:

D. 13 Sept. 1809 besøgte jeg Spiellerup Skole, som er deelt i 2 Classer. Jeg fandt nederste Classe at være tilbage i Læsning. Med Skrivning var gjort god Begyndelse, og jeg havde al Aarsag at være fornøjet med den Religions Kundskab, Børnene viiste, og med dens Færdighed i Sang. Den brave Lærer ville nu og være betænkt paa at underviise dem i Regning.

Skolelæreren heder Birkeløv³, synger got, har tilforn været Tiener, og er et skikkeligt Menneske, som Pastor Mynster er fornøjet med. Han mangler ikke ganske Anlæg. Men hans Katechisation er dog for det meeste grundet paa Udenadslæsning; han har faaet 3 Præmier.

I Spiellerup Skole mødte store Taarøie Skoles Børn. Det er kun en liden Skole paa 15 Børn. Skolelæreren, en Bonde Peder Hansen, har i Aar faaet tredie Præmie for Flid. Det er altsammen Udenadslæsning. Min Paategning:

D. 13 September mødte lille Taarøies Skolebørn i Spiellerup Skole. Jeg fandt dem inddeelte i 2 Classer og var vel fornøjet

¹) Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid, udg. af C. L. N. Mynster, S. 76—7.

²) Sjællands Bispearkiv (i Landsarkivet for Sjælland m. m.), Fr. Münters Visitatsbøger 1809, Fakse Herred. — I Gengivelsen er Tegnsætningen lempet, og de fleste Forkortelser opløst. — I en Visitats, som Biskop Balle havde afholdt 29.—30. Oktbr. 1802, kort før Mynster blev indsat, havde han i det store og hele været tilfreds med Tilstanden, særlig med den daværende Hjelpepræst Laurids Gudde († 1812, tidligere Missionær i Grønland). (Sjællands Bispearkiv, N. E. Balles Visitatsbog 1799—1804).

³) Nævnes i Folketællingen for 1801 som Jens Andersen Birkeløv, Skoleholder, 41 Aar gl.

med Læsning, med den i Skrivning gjorte Begyndelse og med Børnenes Færdighed i at svare paa de dem af Lærebogen forelagte Spørsmåale. Den flittige Skolelærer ville især stræbe at gjøre Religionens Sandheder forstaaelige for dem, inden Ordene læres udenad, og tillige ville han selv øve sig i Begyndelses Grundene af Regning for at kunne bibringe dem de hans Underviisning betroede Børn.

D. 14 September visiterede jeg i Spiellerup Kirke. Præsten hr. Mønster prædikede over Deuteron. 31,11.12. Fortræffelig. Hans Katechisation meget got [1]. Begge Kirkesangere for Spiellerup og Smerup taalelig. Den første noget bedre end den sidste, den første er tillige Skolelærer i Spiellerup. Min Paategning:

D. 14 September visiterede jeg i Spiellerup Kirke, hvor en talrig Ungdom af denne og Smerup Menigheder var forsamlet. Jeg havde megen Glæde af at erfare den fortrinlige Religionskundskab og ønsker den værdige Lærer af mit ganske Hierte til Lykke med de gavnlige Frugter, hans redelige Bestræbelser have baaret; ligesom jeg og ønsker, at Menighederne maae fuldkommen skionne paa deres Lykke at have saa nidkjær og oplyst en Lærer.

Der var Intet at klage. Embedsbøgerne ere overalt i forsvarlig Orden. Samme Dag visiterede jeg i store Taarøie Skole, i hvilken der findes omtrent 40 Børn, deelte i 2 Classer. Læreren, Daniel Christophersen, fik dette Aar Wemmetofte Klosters beste Præmie. Han har været 40 Aar Lærer. Skolebygningen er meget liden. Min Paategning:

D. 14 September visiterede jeg i store Taarøie Skole, hvor omtrent 40 Børn vare forsamlede. De, som havde været flittige, læste ret got i Bog; med Skrivning var gjort god Begyndelse. Børnene gjorde ogsaa god Rede for Religion og Bibelhistorie efter Lærebøgerne og havde lært at synges smukke Psalmer. Gud styrke Skolens brave Lærer i hans Alderdom!

Han katechiserer ret godt. Regning. Kun fra Spiellerup 9 Børn havde lært at dividere¹.

I Smerup Skole, som kun bestaar af 17 [Børn], er hans Søn Lærer. Han er ringere end Faderen i Evner og Kundskab, men et got Menneske. I Katechisationen søgte han stedse at tale om Mysteria. Børnene ere ligeledes deelte i Classer. Ingen Regning.

Min Paategning:

D. 14 September mødte Smerup Skoles Børn i store Taarøie

---

¹) Læsningen af det sidste Ord gives med Forbehold.

Skole. Deres Læsning i Bog befandtes ret god. De havde gjort nogen Begyndelse med Skrivning, havde lært at synge smukke Psalmer og vidste at gjøre god Rede for deres Christendom efter Katechismen. Den flittige Lærer ville, saasnart deres Evner tillade det, forbinde dermed Lærebogen, fortsætte Skriveøvelserne og tillige begynde paa Regning. Under hin Pastor Mynsters Veiledning vil han da snart see glædelige Frugter af sit Arbeide.

Som det vil fremgaa af Fr. Münters Indtryk ved Visitatsen 1809, befandt Skolevæsenet i Spjellerup-Smerup sig ikke just i nogen straalende Tilstand. Mynster havde selv et klart Blik herfor og siger rent ud i sine »Meddelelser«, at han kun havde »mindre Glæde« af sit Skolevæsen. Han følger til: »jeg anvendte endeel Umage, skøndt vel mindre end jeg burde, paa at bringe Skolerne i en bedre Tilstand, men uden synderlig Lykke«¹. Det vil da næppe savne Interesse at meddele en udførlig Plan til Skolevæsenets Reorganisation i Pastoratet, som han 1807 gennem Provsten indsendte til Kancelliet². Den angaar vel et meget specielt Emne, men naar man tager i Betragtning, hvilken fremragende Plads Mynster siden kom til at indtage ogsaa i den kirkelige Forvaltnings Historie³, er det af Betydning at se, hvorledes hans administrative Evner udfoldede sig allerede paa et meget tidligt Tidspunkt i hans Liv.

Trods sin omstændelige Stil, som antyder mindre Øvelse i at koncipere Embedsskrivelser, taler den nedenfor meddelte Indstilling højt om den Omtanke, Mynster lod de paagældende Forhold blive til Del, og om den Sans for Retfærdighed og Billighed, der prægede hans Forslag.

¹) Anf. Skrift S. 145. — Balle havde ved sin S. 103 f omtalte Visitats 1802 kun følt sig tilfredsstillet ved Tilstanden i Spjellerup Skole, i de øvrige havde mange Forsømmelser udøvet en ugunstig Indvirkning.

²) Original i Præstø Amtsprovstis Arkiv, Diverse Dokumenter Skolevæsenet vedkommende II.

³) Her kan mindes om de Ord, som en saa kompetent Dommer som A. S. Ørsted udtalte om Mynster: »ogsaa den borgerlige eller halvborgerlige Deel af Biskopsembedet røgtede han med en Nøiagtighed og Hurtighed, som fuldkomment kunde sættes ved Siden af de dygtigste Øvrig-

Ærbødigst pro memoria!

Det vil være Hr. Provsten bekiendt, at den høje Direction for Wemmetofte adelige Frøken-Kloster allerede længe har ønsket, naar Degnekaldet for Spiellerup og Smerup Sogne blev ledigt, da ved sammes Nedlæggelse at kunne forbedre Skolelærernes Vilkaar. Samtlige Degnekalds Nedlæggelse er nu ogsaa befalet ved det allernaadigst approberede Reglement for Almue-Skolevæsenet paa Landet af 10de Octobr. f. A.¹ dets 2^{den} §; hvor tillige er fastsat, at den for Amtet anordnede Skole-Direction skulde udkaste Planen til, hvorledes Skolelærernes Lønninger, med Hensyn til denne Nedlæggelse af Degnekaldene, skulde bestemmes. Men da nu Sogne-Degnen for disse Menigheder ved Døden er afgangent², og endnu ingen Amtsprovst er beskikket³, følgelig Amtets Skole-Direction heller ikke endnu traadt i Virksomhed; og da dog Omstændighederne fordre, at der nu tages nogen Bestemmelse, saavel paa det at Embedet tilbørligen kan besørges, som paa det Degneboeligen, hvor den afdøde Degn ikke har efterladt Enke eller andre Arvinger, og dens tiliggende Avling ikke, til Tab ogsaa i Fremtiden, skulle være uden Opsyn: saa har Klosterets høje Direction, som Patron for Kirkerne og samtlige Skoler, paalagt mig at forfatte et Forslag til Degne-Indkomsternes Deeling, i Overensstemmelse med det Kongelig approberede Reglement, og tillige at anmode Hr. Provsten, derom behageligen at ville afgive Deres Erklæring, hvorvidt De maatte agte de af mig foreslagne Bestemmelser tjenlige og passende.

Det vil tilkomme Amtets Skole-Direction i Tiiden at udkaste Planen, som skal bestemme heele Skolelærernes Lønning; her kan kun være Spørgsmaal derom, forsaavidt den skal tages af

---

hedsmænds« (A. S. Ørsted, Af mit Livs og min Tids Historie III, 310—11).

¹) Jvfr. herom Joakim Larsen, Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818 S. 250 ff.

²) 13. Febr. 1807 begravedes Sognedegnen for Spjellerup-Smerup Lauritz Sommer, 76 Aar gl. (Spjellerup Kirkebog). Han havde været Degn her siden 1774 (Anders Petersen, Sjællands Stifts Degnehistorie S. 174). Ved Balles Visitats 1802 hedder det: »Degnen Sommer synger og catechiserer maadelig«.

³) Forestillingen rettedes til den S. 100 nævnte (Herreds)provst Søren Johan Heiberg, idet først 18. Decbr. 1807 til Amtsprovst udnævntes Sognepræsten i Præstø-Skibbinge, siden i Herfølge-Sædder, Mathias Bøgh (1762—1831).

Degnekaldets Indkomster. Ligeledes maae den nøjagtige Bestemmelse af Skole-Districterne, i Følge Reglementets § 1 og 2 overlades Skole-Directionen; dog vil denne Bestemmelse for Resten kun angaae enkelte Huse — efterdi ellers hver Bye i Sognet har sin egen Skole — undtagen Lille Spiellerup, bestaaende af 4 Gaarde, som ere udflottede fra Store Spiellerup Bye. Børnene fra disse Gaarde have tilforn skullet søge Skolen i Taagerup under Alsløv Sogn, men da Vejen formedelst Udskiftning er bleven længere for dem til Taagerup, end til Store Spiellerup, da Vejen til den sidstnævnte Bye ikke udgør $\frac{1}{4}$ Miil, og da de derved ogsaa i Henseende til Skole-Gangen komme under det Sogn, hvortil de henhøre, saa kan det efter Reglementets § 1 og 4 ikke paatvivles, at jo disse Gaarde ville blive henlagte til Store Spiellerup Skole-District.

Efter Reglementets § 57 vil Skolelæreren i Spiellerup, som Sognets eeneste Skolelærer, blive Kirkesanger, og saaledes — foruden sin fra Wemmetofte Kloster, i Følge Fundats og af et Legat, hidtil havde Løn af 50 Rdlr. — erholde samtlige Degne-Indkomster af Sognets 16 Gaarde. — En Refusion for tvende nedlagte Byer, som betales fra Wemmetofte, tilhører Degnekaldet; denne Refusion udgør aarlig: i Penge 17^rdlr, Rug 2 Tdr., Byg 5 Tdr. 2 Skpr., Haure 2 Tdr. og Ærter 3 Skpr. Da de tvende nedlagte Byer vare under Spiellerup Sogn, ogsaa Deelingen imellem Fleere vilde have Vanskelighed, saa synes Refusionen nærmest at burde tilfalde Kirkesangeren i Spiellerup; men for at dette kan skee uden Forurettelse for de andre Skolelærere, saa synes det billigt, til disses Lettelse, at paalægge Kirkesangeren i Spiellerup, at han aleene betaler samtlige Kongelige Skatte[r] af Degnekaldet, Expenserne til Landemodet, 5^rdr som Degnen har havt at svare til Kiøge Skole, samt at han aleene afholder det i Instructionen for Skolelærerne § 31 befalede Kirkebud |: kun Smerup Kirkes Reengjørelse undtagen, hvorom nedenfor :|. Til disse forskellige Deele vil nok den største Deel af Refusionen medgaae, og tillige vilde den Beqvemmelighed opnaaes, at man i Henseende til de ommeldte Udgivter kun behøvede at holde sig til Een. — Til Skole-Bygning vil Degneboeligen være fornøden. Den egentlige Skole-Bygning er beliggende i Spiellerup Hospital, men der er højst indskrænket Huusrum for Skolelæreren og hans Familie, ingen Lejlighed til Creature, og Skolestuen er meget langt fra de Bestemmelser, Reglementets § 49 fastsætter. Det for nogle Aar siden fra Klosteret til dette Brug indtil videre tilstaaede Huus er kun et Laan, desuden, skiøndt vedligeholdt

under Tag og Fag, brøstfældigt, da det længe har været Hensigten ved forefaldende Vacance at forlægge Skolen til Degneboeligen. Denne vil altsaa i Følge Reglementets § 58 blive at tilstaae Kirkesangeren i Spiellerup. — Til Degneboeligen ligger en Avling, bestaaende af omtrent 28 Tdr. Land. Heraf kan ingen Deeling finde Sted, da Beliggenheden ikke tillader det, thi Smerup Skole, som den nærmeste, vilde endog i lige Linie have vel langt dertil, og formedelst en mellemliggende Aae og Mose er Vejen fuldt $\frac{1}{4}$ Miil lang. Desuagtet vilde det ikke forekomme mig, som om den i Reglementets § 58 indeholdte Bestemmelse: »at de Degnejorder, der ikke behøves til de nye indrettende Skoler, skulle sælges eller bortlejes her var at anvende. Da imidlertid Tingen kunde sees fra flere Synspuncter, giver jeg mig den Frihed at bemærke følgende: Skolelæreren i Spiellerup har hidtil ingen Jord, da Byen ikke er udskiftet, og om han endog, naar Udskiftningen i Tiiden blev foretaget, kunde erholde Jord, saa vilde dette dog være forbundet med nogen Vanskelighed, da Byen selv kun har lidet Areal til Agerland. Jeg haaber, ikke uden Grund at turde forudsætte, at den i Reglementets anførte § indeholdte Bestemmelse er, for at forekomme Tvivl, given for saadanne Tilfælde, naar der allerede havdes velbygte Skoler med tilliggende Jord, og locale Omstændigheder gjorde Degneboeligen og dens Jorder unyttige for Skolevæsenet |: hvilke Tilfælde allerede paa nogle Steder, hvor Degne-Kaldene ere nedlagte, have fundet Sted :|. Derimod forekommer det mig, at en for Skolevæsenet og Skolelærernes Vilkaars Forbedring med vanlig Omhu sørgende Regiering, idet den, for ej for meget at tyngte Landboerne, i Almindelighed kun kunde tilstaae Skolelærerne det Nødvendige, dog ikke, hvor det uden Byrde for Nogen kunde skee, har villet forhindre, at der skulde gives Embeder, der vare saaledes aflagte, at de kunde være en Belønning for duelige Lærere, som derved kunde have Udsigt til i ældre Aar at leve med nogen Beqvemmelighed i deres Stand, uden dog at fristes til at leve *over* deres Stand. Heller ikke troer jeg, man med Grund kunde befrygte, at et Avlsbrug, som er noget større, end det sædvanlige, der plejer at tilstaaes en Skolelærer, uden derfor at kunne kaldes stort, skulde afdrage ham fra hans Embeds-Pligter, da det Kongelig approberede Reglement i Sommer-Maanederne tillader ham saa megen Frihed, at han ret vel kan have det fornødne Tilsyn med sin Mark, uden derfor at mangle Tiid til at udvide sine Kundskaber, dersom han ellers *vil* dette, thi i modsat Tilfælde, vilde han dog kunne anvende den ham forundte

Friehed aleene til Omsorg for den Jord, som under alle Omstændigheder tilstaaes ham. Jeg vover altsaa at foreslaae, at de Degneboeligen tilliggende Jorder maatte forundes Kirkesangeren i Spiellerup, hvorved tillige nogle andre Vanskeligheder ville være hævede: Degneboeligen er nemlig for stor til Skolebygning, naar ingen eller liden Avling havdes dertil, for stor til at man kunde fordre, Skole-Districtet skulde vedligeholde den; dog er efter Reglementets § 51 og 53 Skolelæreren berettiget til fri Boelig, men Skole-Districtet efter § 58 ikke mindre til at vente sig fritaget fra den Byrde at opføre nogen ny Skolebygning, saa længe den paa anden Maade kan erholdes. Hvis derimod Sognejorden blev Skolelæreren tillagt, burde saavel Vedligeholdelsen — Skolestuen maaskee undtagen — paaligge ham selv, som det ogsaa vilde være ham, der skulde udrede de 100 Rdlr. som Kiøbesum for Boeligen. Endnu er det min Pligt at anmærke, at dersom ikke det Heele maae forundes ham, da kan han ikke være tjent med nogen saa stor Deel deraf, at han til dens Drivt maatte holde Folk og Heste; thi skal han udrede de ommeldte 100 Rdlr., anskaffe og vedligeholde Heste, Vogne og Mark-Redskaber, og betale Folkeløn, da maatte han ogsaa have saa Meget, at han kunde vente at faae sit Forskud tilbage, og være istand til at udholde mueligt tilstødende Vanheld.

I Smerup Sogn ere trende Skoler: i Smerup, Store Taarøye og Lille Taarøye Byer. Det Kongelig approberede Reglements § 57 sammenlignet med Instructionen for Skolelærerne dens §§ 32. 33. 35 bestemmer, at samtlige Degne-Indkomster |: altsaa og Offeret, som falder i Kirken :| skulle fordeeles mellem Skolelærerne i Sognet, saaledes, at Enhver nyder Degne-Indkomsterne for hans Skole-District. Ved denne Bestemmelse er uden Tvivl taget Hensyn paa det, vist nok sædvanligste Tilfælde, at Kirke-Byerne ere de største Byer i Sognet, og at der i dem desuden almindeligviis haves funderede Skoler, og at det derfor syntes ubilligt, endnu at tillægge Kirkebyens Skolelærer Offeret af heele Sognet. I Smerup Sogn er dette derimod ikke Tilfældet; Smerup Bye indeholder kun 11 Gaarde, men Store Taarøye 16 Gaarde; Skolelæreren i Store Taarøye har allerede 47 Rdlr. i Løn fra Wemmetofte Kloster, Skolelæreren i Lille Taarøye dog 10 Rdlr., men Skolelæreren i Smerup aldeles Intet, da han hidtil kun har havt en liden Løn af Degnen, som var forpligtet at holde denne Skole, hvilken Løn nu endog bortfalder ved Degnekaldets Deeling. Jeg haaber altsaa ikke at handle imod den ved det Kongelig approberede Reglement tilsigtede Anordning, naar jeg vover at foreslaae: at Skolelæreren i Smerup

maatte beskikkes til Kirkesanger, og oppebære Offeret af heele Sognet; hvorimod de ved Reglementets § 57 Kirkesangeren bevilgede 10 Rdlr. maatte bortfalde, ligesom det vel og burde paaligge ham, at besørge Kirkens Reengjørelse, hvortil Skolelærerne ellers efter Instructionen § 31 i Forening skulde lønne et Kirkebud. Dog forstaaer det sig, at denne Indretning ikke ophæver de Pligter, der efter Reglementet paaligge Skolelærerne i Henseende til Kirkegangen. — Paa denne Maade vilde Kirkesangeren i Smerup erholde Offeret af heele Sognet, og de øvrige Degne-Indkomster af Byens 11 Gaarde; Skolelæreren i Store Taarøye, til sin Løn, som er 47 Rdlr., Degne-Indkomsterne |: Offeret undtaget :| af Byens 16 Gaarde; Skolelæreren i Lille Taarøye til sin Løn, som er 10 Rdlr., Degne-Indkomsterne |: Offeret undtaget :| af Byens 7 Gaarde; Samtlige uden Afdrag til Kirkesanger, Kongelige Skatter, Landemods-Expenser og Kirkebud. Skole-Embedet i Lille Taarøye vil vel kun blive lidet, men deels bør vel det mindre Arbejde ogsaa den mindre Løn, og Børnene, der høre til denne Skole, udgøre af begge ved Reglementet § 7 og 22 bestemte Klasser, sjelden et Antal af 20; deels har jeg ogsaa nogen Grund til det Haab, at den høje Direction for Wemmetofte Kloster, efter den Gunst, hvorpaa det allerede tilforn har viist Skolevæsenet Prøver, i Tiiden mueligen vilde forunde denne Skolelærer noget Tillæg til hans Løn.

Dette Forslag til Degne-Indkomsternes Deeling har jeg saaledes herved den Ære at tilsende Hr. Provsten til behagelig Bedømmelse, med ærbødigst Anmodning, at det, tilligemed Deres Erklæring, maatte vorde mig tilbagesendt, paa det jeg da kunde indlevere begge Deele til Klosterets høje Direction.

Spjiellerup den 18de Februar 1807¹.

ærbødigst

I. P. Mynster.

Til
Velærværdige og Højlærde
Hr. Provst Heiberg i Faxe!

---

¹) Det trak adskillige Aar ud, før Skoleforholdene i Spjiellerup-Smerup endelig blev ordnede. Først 28. April 1821 kunde Danske Kancelli approbere den faste Skoleplan for disse Sogne (Præstø nordre Amtsprovstis. Arkiv, Diverse Dokumenter Skolevæsenet vedkommende 1816—29 II)..

3.

PRÆDIKANTEN

Paa intet andet Omraade fik Mynsters Ophold i Spjellerup saa stor Betydning for ham som med Hensyn til hans Udvikling som Prædikant. Levende har han selv skildret, hvor vanskelig denne Udvikling formede sig, og hvor ofte han maatte sukke under »Løverdags-Fortvivlelsen«. Efter at han havde oplevet sit berømte Gennembrud 1803 og mere og mere tilegnet sig en »positiv« Kristendomsforstaaelse, gik han dog stærkt fremad som Prædikant¹. Et afklaret Udtryk for hans Forkyndelse kom 1810 til at foreligge i Litteraturen i første Bind af hans berømte (Spjellerup) »Prædikener«, der dog vel at mærke bringer en gennemarbejdet (og ofte sammenarbejdet) Gengivelse af holdte Prædikener², og ikke mindre bekendt er blevet hans homiletiske Afhandling »Bemærkninger om den Konst at prædike« (1810)³. Den viser, hvorledes han ogsaa teoretisk nøje havde overvejet de mange Krav, der burde stilles til en Prædiken.

Det er Skade, at der ikke synes bevaret Prædikener fra Mynsters allerførste Spjelleruptid, da han væsentlig opfattede de bibelske Beretninger om Kristi Liv som poetiske Iklædninger for værdifulde religiøse Idéer, som det gjaldt at gøre levende for Tilhørernes Bevidsthed⁴. Af Prædikener fra Spjellerup i ikke omarbejdet Skikkelse har Mynster selv kun offentliggjort een, sin Afskedsprædiken 1812⁵, og andetsteds foreligger trykt et Par andre, til Dels blot i Ud-kast⁶. Derimod er der i Haandskrift blandt Samlingen af

1) Jvfr. Mynster, Meddelelser S. 144—45, 149, 154.

2) Sst. S. 176. Prædikener I, 1810, S. IV.

3) Genoptrykt i J. P. Mynster, Blandede Skrifter I, 81—129.

4) Mynster, Meddelelser S. 150—51.

5) J. P. Mynster, Kirkelige Leiligheds-Taler I, 3—15.

6) Efterladte Prædikener af J. P. Mynster, udg. af C. L. N. Mynster, 1875, S. 23—32. (2. Juledag 1809). Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid S. 10—12. Jvfr. F. L. Mynster og G. Schepelehn, Biskop Otto Laubs Levnet II, 372.

Mynsters Prædikener opbevaret ikke faa fra Spjellerup-tiden efter 1803, som maaske nok var et nøjere Studium værd¹.

Mynster fortæller et Sted, at han stundom, naar han var overbebyrdet med Udarbejdelsen af Prædikener, kunde tage sin »Tilflugt til Andres Prædikener, og laante deraf et Thema eller et længere Stykke«, skønt han sjældent fandt noget, som han rigtig havde Brug for². At Mynster nu og da har laant fra fremmede Forbilleder, bekræftes ogsaa ved Gennemsynet af de haandskrevne Prædikener. Hvad der derimod ved første Blik kunde vække Forundring, er den Omstændighed, at i hvert Tilfælde seks Gravtaler 1803—1810 er hentet fra lignende Arbejder af *Johann Joachim Spalding* (1714—1804), Provst og Medlem af Overkonsistoriet i Berlin, en meget udpræget Repræsentant for den liberale Oplysning.

Ved nærmere Eftertanke viser dette Forhold sig dog at være mindre paafaldende. At Mynster lejlighedsvis kunde gøre Brug af nogle Taler af Spalding, er i god Overensstemmelse med hans relativt høje Vurdering af denne Mand ogsaa efter Gennembrudsaaet 1803. I et Brev til Camma Rahbek 1807 erkender Mynster, at Spalding vel ikke var nogen genial eller stor Mand, men tilføjer: han var »dog et af de respectableste, og meest respecterede Mennesker, denne forvendte Tid har seet«³. Ikke mindre interessant er Mynsters Udtalelse 1810 i »Om den Konst at prædike« om »den ærværdige Spalding«. Sammenhængen i det paagældende Sted viser, hvorledes Mynster i Samklang med sin egen Opfattelse især havde følt sig tiltalt af Spaldings bestandige Appel til Samvittigheden hos sine Tilhørere⁴.

¹) Ny kgl. Saml., 4°, 93 b, II.

²) Mynster, Meddelelser S. 149, jvfr. S. 189.

³) Breve fra J. P. Mynster S. 99.

⁴) J. P. Mynster, Blandede Skrivter I, 100—01. — Af Spalding ejede Mynster hans »Predigten«, 1765, »Predigten bei ausserordentlichen Fällen gehalten«, 1775, og »Neue Predigten«, 3. Aufl., 1—2, 1779—84 (Bibliotheca Mynsteriana, 1854, S. 123 Nr. 3395—3398). Om Spalding se »Jo-

4.

FR. MÜNTER OG J. P. MYNSTER

Et vigtigt Moment i Mynsters Tilværelse i Spjellerup var hans Forhold til Stiftets Biskop. Med den gamle *Nicolai Edinger Balle* synes Mynster ikke at have staaet i nogen nærmere Forbindelse¹. Anderledes gik det derimod med *Fr. Münter*, der den 1. April 1808 beskikkedes til Balles Eftermand. Ovenfor er meddelt Münters gunstige Dom om Tilstanden i Spjellerup fra en Visitats afholdt 1809, Aaret efter hans Tiltrædelse, men allerede inden dette Tidspunkt var han traadt i Forbindelse med den unge Landsbypræst.

Fra Begyndelsen af sin Bispegerning var det *Fr. Münter* magtpaaliggende at faa reorganiseret Sjællands Stifts Landemoder, navnlig saaledes, at der ved disse kunde finde »videnskabelige Forhandlinger« Sted, hvad han ansaa for et vigtigt Middel til at højne Gejstlighedens Dannelse. Selv gik han i Spidsen og forelæste allerede ved Landemodet i Oktober 1808 en teologisk Afhandling, og ved Resolution af 20. Januar 1809 blev hans Omdannelse af Landemoderne approberet af Kongen².

Det var da naturligt, at Biskoppen søgte at drage kyndige og begavede Præster i Stiftet ind i denne nye Virksomhed. I et Brev (af 21. Oktober 1808) opfordrede han da ogsaa Mynster og dennes Nabo, Provst W. F. Engelbreth i Lyderslev, til at medvirke hertil³. Desuden ønskede han i Fortrolighed at høre Mynsters Tanker om hele Planen (og om Indrettelsen af et Stiftsbibliotek). Senere maa Münter gennem Engelbreth have ladet Mynster tilgaa en Opfordring til at meddele et Bidrag til »Forhandlingerne« om

hann Joachim Spalding's Lebensbeschreibung von ihm selbst aufgesetzt, udg. af hans Søn Georg Ludewig Spalding, Halle 1804.

¹) Jvfr. Mynster, Meddelelser S. 133, 165.

²) Alexander Rasmussen i Frederik Münter, et Mindeskrift I, 1, S. 154.

³) Af efterladte Breve til J. P. Mynster S. 44—6.

Hovedpunkterne i Katolicismen. Mynster glædede sig over Münters Plan om Landemodernes Reorganisation og følte den udgaaede Opfordring til ham selv som »smigrende«, men maatte indtil videre stille sig afventende. Dels var han optaget af andre Arbejder, dels havde han ikke Mulighed for at skaffe sig de litterære Hjælpemidler, som en saadan Undersøgelse nødvendiggjorde¹.

Skønt Mynster saaledes i første Omgang maatte forbeholde sig sin Stilling, viste han sig dog i de følgende Aar som en af de mest virksomme Præster ved Landemodet forhandlingerne². Om hans Forhold til disse og til Fr. Münter i det hele oplyses man bl. a. ved nedenstaaende, ikke tidligere kendte Breve fra Mynster til Biskoppen³.

a.

Hr. Pastor Galskiøts Bemærkninger over Katechisationen i Kirkerne⁴, som, under Titel af: *Efterslæt paa Liturgiæns Ager*, ved sidste Landemode bleve forelæste, har vist Enhver gierne hørt, som ønsker, at ret mange gejstlige Mænd vilde benytte den her tilbudne Lejlighed til at meddeele hinanden deres Tanker og Forslag over hvad der vedkommer deres Embede, hvorved ogsaa det mindre Udarbejdede kan komme til Nytte. Men da Formen af dette Skrivt meere er den af en fortroelig Meddeelelse til Embedsbrødre, end af en egentlig Afhandling, saa at endog paa første Side tvende Undersøgelser ere lovede, hvoraf siden kun den første er anstillet: saa synes disse Bemærk-

¹) Brev af 28. Novbr. 1808 fra Mynster til Fr. Münter (Original i Sjællands Bispearkiv, udgivet af H. F. Rørdam i Kh. Saml. 5. R. VI, 687—9).

²) Jvfr. hertil Mynster, Meddelelser S. 177. Breve fra J. P. Mynster S. 53—4. Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid S. 82—3.

³) Originalerne findes i Sjællands Bispearkiv: a—c i Indkomne Breve fra København, d—f i Indkomne Breve fra Fakse Herred. I den af Øjvind Andreassen udarbejdede Registrant over Breve til Fr. Münter (Frederik Münter, et Mindeskrift I, 2, S. 216) er a—c ikke optaget.

⁴) Sognepræst i Hyllested-Venslev-Holsteinborg Thomas Martinus Braëm Galskjot (1748—1828). Skriftet ses ikke at være blevet trykt.

ninger ikke skikkede til ved Trykken at forelægges det større Publicum, hvortil de af Hr. Forfatteren maaskee heller ikke ere bestemte.

I Hr. Pastor Rønnes Besvarelse af Spørgsmaalet: *Ere frie eller fastsatte Texter fortrinligere?*¹ kunde maaskee den Yttring S. 8 og 9, hvorved det ansees som mueligt, at Præstekaldene her i Landet ikke blot kunde blive saa stærkt beskaarne, at de ej meere tilvejebragte anstændigt Ophold for den dannede Mand, men at ogsaa fleere af dem kunde blive samlede for at føde en Stormands Søn, synes paafaldende i et Skrivt, som udgives under Landemodets Bestyrelse². Maaskee vilde det behage Hr. Forfatteren at forandre dette Sted, saa meget meere da man istedet herfor kunde beraabe sig paa Noget, som allerede er, nemlig paa det saakaldte Messefald. — Andet veed jeg ikke, som kunde forhindre denne Afhandlings Indførelse i Landemodets Samlinger.

Spiellerup den 23de Novbr. 1809³.

I. P. Mynster.

b.

Spiellerup d. 26de Novbr. 1809.

De tvende Afhandlinger, som jeg ved sidste Landemode modtog, har jeg beholdt temmelig længe, men da der vare saa mange tidligere, som vel først skulde bedømmes, har jeg ikke villet haste med disse. Imidlertid da nu saa lang Tiid af de os tilstaaede 3 Maaneder er forløben, har jeg ikke villet beholde dem længere, og har derfor den Ære at

---

¹) »Ere fri eller fastsatte Texter fortrinligere«? af Bone Falch Rønne (1764—1833), Sognepræst i Kongens Lyngby. Afhandlingen er trykt i Videnskabelige Forhandlinger ved Siøllands Stifts Landemode I, 1812, S. 75—85.

²) Den paaankede Ytring findes i den trykte Tekst S. 79—80.

³) I sit Votum af 28. Decbr. 1809 (i Fortsættelse af Mynsters) sluttede Stiftsprovst, Dr. Fr. Plum sig ganske til Mynster.

oversende Deres Højærværdighed dem, ledsagede af mine uforgriibelige Betænkninger.

Provst Engelbreths sidst forelæste Afhandling¹ har jeg endnu ikke bekommet, da han er bleven opholdt af en Afskriver; han venter den een af Dagene, da den ved Lejlighed skal blive sendt, skøndt det vel ikke haster med den, efterdi den dog ikke kan blive indrykket i første Hefte af Landemodets Samlinger. Min egen Afhandling² tager jeg mig den Frihed at hoslægge til behagelig Bedømmelse.

ærbødigst

I. P. Mynster.

Højærværdige

Hr. Stiftsprovst Dr. Plum!

c.

Deres Højærværdigheds

Afhandling³ har jeg den Ære herved at tilbagesende. Dersom det er nødvendigt, at Censurerne giemmes eller indføres i Protokollen, skal jeg nævne denne Afhandling med, naar jeg faaer fleere, som passere uden Erindringer — omendskiøndt det er lidt besynderligt, dersom Deres Højærværdigheds Afhandlinger skulde behøve et Imprimatur fra mig.

Dermed var da min Pligt som Censor i en Hast fuldbragt, thi som saadan har jeg Intet at erindre; men da D. H. har

¹) Formentlig »Forsvar for Propheten Samuel« af Provst, Sognepræst i Lyderslev-Frøslev, siden Konsistorialraad, Dr. theol. Wolf Frederik Engelbreth (1771—1862). Trykt i Videnskabelige Forhandlinger I (1. og 2. Hefte) S. 86—125, 183—243.

²) Om denne ytrede Stiftsprovst Fr. Plum i sit Votum af 28. Decbr. 1809: »Afhandlingen af Hr. Pastor Mynster, om fastsatte Texters Fortrin for frie, maae, saavidt jeg skjønner, uden Erindring leveres til Trykken«. Trykt i Videnskabelige Forhandlinger I, 59—74 (og i J. P. Mynster, Blandede Skrivter I, 131—47).

³) Fr. Münters Afhandling »Om nogle Hovedegenskaber ved en god Liturgie« trykt i Videnskabelige Forhandlinger ved Siøllands Stifts Landemode I, 1812, S. 13—31.

havt den Godhed at opfordre mig til nærmere Kritik, saa bør jeg ikke fatte mig saa ganske kort. Hvad der efter mit Skjønnende fortrinligen udmærker denne Afhandling fra saa mange andre over denne Materie, er for det Første den Kyndighed om Skikkens Herkomst, Betydning, og Beskaffenhed i andre christelige Kirker, hvormed den er affattet. Fordi denne Kyndighed mangler de Fleeste af vore Dages liturgiske Forfattere, ere deres Domme om Kirkens Skikke saa overfladelige, og deres Forslag saa grændse-, jeg havde Lyst at sige, tøjleløse, thi naar man slet ikke bekymrer sig om hvad der er, eller har været, er det let at formeere Forslagene i det Uendelige. Her derimod ere de faa Forslag naturlige, overensstemmende med Kirkens Brug, og tildeels lette at udføre; saaledes det om Meenighedens Deeltagelse i Responsorierne, som synes mig meget skjønt¹, og hvorved jeg med Fornøjelse har fundet det træffende og, mig i det mindste, nye Forsvar for Messen. — Det var Skade, at Litaniet blev afskaffet, skjøndt det vist nok trængte til Forbedring.

Dernæst har jeg meget glædet mig ved her allevegne at finde den efter min Følelse saa vigtige Takt, der stedse veed at bevare Gudstjenesten fri saavel fra de Katholskes meeningsløse Vedtægter, som fra de Reformeertes døde Eensformighed, der erkiender, at mange symboliske Handlinger kunne være passende for orientalske Meenigheder, derfor vare det i den ældste Kirke, uden at være det i vor, men at der dog ere de, som ogsaa ere talende for os, og som derfor bør bibeholdes. Denne Takt anseer jeg for en Liturgs fornemste Egenskab, og da den i denne Afhandling stedse saa kiendeligen træder frem, saa kan min oprigtige Meening om Afhandlingens Værd, som en af de fortrinligste, den liturgiske Sag har frembragt hos os, ikke være tvivlsom.

Men nu benytter jeg tillige gierne Deres Højærværdigheds

---

¹) Anf. Skrift S. 24—5.

gode Tilladelse, for at underkaste Deres Bedømmelse min afviigende Meening om nogle enkelte Poster. — Mon saaledes ikke den almindelige Lov for en god Liturgie er den, at den bør være overeensstemmende med Religionens *Charakteer*? Først naar Grundloven udtrykkes saaledes, synes mig, at det, D.H. selv har tilføjet, rigtigen følger, og at de øvrige Regler kunne udledes deraf. Thi den reformeerte Kirketjeneste har Intet, som striidder mod Christendommens *Værdighed*, men vel mod dens Charakteer, da den ikke kun er en abstract aandelig Religion, som den naturlige, men forestiller alle Lærdommene om Gud, hans Forsyn og Regiering, og hans Kiærlighed, ligesom in concreto, i Christi Aabenbarelse, og hvad der slutter sig til den; ogsaa ikke forsmaaer at tale til Mennesket ved sandselige Ord og sandselige Tegn. Neppe kan nogen kirkelig Skik udledes kun af Religionens Værdighed; saaledes synes mig, at Betegnelsen med Korset ret vel kan vedblive ved passende Lejligheder — endog Sonntag¹ har beholdt den i sin Liturgie — men sin Betydning faaer denne Skik kun fordi snart alle Christendommens særegne Forestillinger, om jeg saa maa sige, ere prægede med Korset. Men paa den anden Side, fordi det ogsaa er Christendommens Charakteer at fordre en Tilbedelse i Aand og Sandhed, derfor maae saa mange af den katholske Kirkes barnagtige, overtroiske og fra det Væsentlige afdragende Ritus falde bort.

At have afvexlende Formularer² ved de gudstjenstlige Handlinger, tilstaaer jeg, jeg finder betænkeligt. Der lader sig holde mangeslags og lige gode Prædikener over Daaben, Ægteskabet o.s.v., fordi man for det meeste i enhver kun betragter Gienstanden fra een Side, og ikke behøver at udtømme den heele. Derimod bør Formularen indeholde alt Væsentligt, og vel ikke Meere, og da det sikkert hører blandt de vanskeligste Opgaver at forfatte en saadan For-

¹) Karl Gottlob Sonntag (1765—1827), Generalsuperintendent i Riga, var meget interesseret i Reformer af den letlandske Kirkes Liturgi.

²) Jvfr. Fr. Münter, anf. Skrift S. 28—9.

mular, saa ville neppe tvende være lige gode, jeg turde endog paastaae, at kun een fuldkommen Formular for enhver gudstjenstlig Handling er muelig. En anden Sag er det vel, hvis Omstændighederne forandre noget Vigtigt i Handlingen selv, og dette gielder fornemmelig, eller aleene, om Ægteskaber. Men her troer jeg, at Hensigten kunde opnaaes ved enkelte Udeladelser, og da Frugtbarheden ikke hører til det egentlig Væsentlige ved Ægteskabet | : o : uden hvilket det ikke var et Ægteskab : |¹, da den desuden altid er uvis, saa burde den aldrig træde for udmærket frem i Formularen — som den i vor nærværende heller ikke gjør — og derfor ville disse Udeladelser kun behøve at være korte. Saaledes og, hvis der skulde behøves nogen Forskiel, naar en Formular skal bruges i Kirken eller uden Kirken, under den sædvanlige Gudstjeneste eller aleene, da ville vel ogsaa her faa Tilsætninger eller Udeladelser være tilstrækkelige. — Jeg troer ogsaa, det bør overvejes, at det ubehagelige Indtryk, som Forandring i Vedtægten ved de hellige Skikke altid frembringer, i det mindste hos Almuen, idelig vilde fornyes, naar det ikke blev ved den første Indførelse af en ny Liturgie, men Formularerne endnu siden vedbleve at vexle.

I Henseende til Psalmebogen² er det vist nok, at den nyeste lader Meget at ønske, men at forandre den ved nye Udgaver, turde jeg ikke tilraade, da de forskellige Bøger vilde forvolde megen Forvirring ved Gudstjenesten, og ofte at anskaffe sig nye, vil man ikke fordre af Almuesmanden, naar man betænker, at een saadan Bog koster ham det Meeste af een Uges Fortjeneste, og at i det mindste Mand og Hustrue behøve hver sin. Ogsaa vilde det have mange Vanskeligheder, hvis man vilde lade de nye Psalmer trykke særskilt, især da de Fleeste ej vilde anskaffe sig

¹) Sst. S. 29 (Fr. Münter meddeler ikke Forslag for en Formular for Brudevielser).

²) Sst. S. 25—27. — Talen er om N. E. Balles »Evangelisk-kristelig Psalmebog, til Brug ved Kirke- og Huus-Andagt«, 1798.

disse Tillæg, og hellere blive af Kirken. Bedst troer jeg det var, at man i Stilhed forberedede en ny Psalmebog, indtil det kunde blive Tiid at indføre den, hvorved da sikkert mange af de gamle, nu udeladte Psalmer fortjente igjen at optages, og mange uheldige og matte Forandringer igjen burde opofres.

D. H. har i Gierningen viist, at De ikke dømmer saa ufordeelagtigt om den gamle Liturgie, som mange Andre. Hvad mig angaaer, da er jeg maaskee ikke ganske upartisk, og denne Partiskhed troer jeg gierne at turde være bekiendt, thi da det er min Pligt at bruge den, saa har jeg ogsaa, for at bruge den ret, stræbt at blive fortroelig med den, og faae den kiær, og jeg har virkelig ogsaa troet at bemærke mange Fortrin ved den, som de nyere liturgiske Forfattere vanskeligen ville naae. Dertil regner jeg især dens Sprog, thi ligesom D. H. selv saa rigtigt har bemærket, at Luthers og Kingos Psalmer forstaaes og føles, skiøndt de afviige fra vort sædvanlige Sprog, saaledes anseer jeg det ogsaa for en stor Fordeel ved vore gamle Formularer og Bønner, at de ikke ere affattede i Conversations-Sproget. I disse findes virkelig og kun faa uforstaaelige Formler — disse fandtes langt meere i de gamle Psalmer — her findes vel undertiden urigtige eller besynderlige Forestillinger, men de ere for det Meeste forstaaelige nok. Ogsaa turde jeg i denne Henseende i Adskilligt forsvare vor Almue; jeg troer ikke, den elsker det Uforstaaelige, som Saadant, men den elsker sandselige Ord og Billeder, og maaskee hellere slette Billeder, end ingen, men det virkelig Kraftige og Poetiske gjør ogsaa paa den, naar det ellers er afpasset efter dens Fatte Evne, meere Indtryk, end det Falske¹. Den Skiæbne, der traf den slesvigholsteenske Agende², var vel ikke blot Al-

¹) Jvfr. lignende Udtalelser af Mynster i hans Forelæsninger over »Erfarings-Sielelæren« 1818—19 (Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid ved C. L. N. Mynster S. 182).

²) Generalsuperintendent J. G. C. Adlers »Schleswig-Holsteinsche Kirchen-Agende«, 1797. Om Kampen om denne jvfr. H. N. A. Jensen,

muens Skyld, men deels Præsternes, deels maaskee Agendens egen, da den, efter hvad jeg erindrer af den, forandrede meget dristigt, vel heller ikke allevegne erstattede alt det Tabte.

I det Heele tilstaaer jeg, at jeg endnu bekiender den Meening, som jeg fra først af ved disse Forhandlinger har yttret, at det endnu ikke er Tiiden at fuldende det liturgiske Værk; thi deels vakler endnu Grundvolden, hvorpaa der skulde bygges, deels er den religiøse Sands snarere igien kun begyndt at aabnes, end kommen til Modenhed. Havde vi for ganske faa Aar siden faaet en ny Liturgie¹, da var den uden Tvivl efter den da herskende Tænkemaade næsten bleven som den reformeerte Kirkes, fordi næsten alle, endog de uskyldigste, endog de meest talende Ceremonier vare blevne til Spot. Nu derimod har Tonen allerede meget forandret sig, og man læser næsten intet grundigere liturgisk Skrivt, uden at møde et eller andet Forsvar for Noget i den gamle Liturgie, som allerede næsten var fordømt. Men hermed, med denne vigtige Forstand af det Forrige, ere vi neppe endnu komne til Ende, og saa længe dette ikke er skeet, troer jeg, det endnu er for tidligt for Alvor at begynde det nye Værk. Derimod er det nu vist nok den rette Tiid at *handle om* den liturgiske Sag, og til paa en forstandig Maade at henvende Tankerne til den, er Deres Højærværdigheds Afhandling vist særdeles tjenlig.

D.H. seer, at jeg har nyttet Deres Tilladelse til ganske uden Forbeholden at sige min Meening; jeg skulde maaskee have fremsat den noget bedre, dersom jeg havde havt meere Tiid, end de forestaaende Helligdage levne mig; imidlertid undseer jeg mig næsten ved at være bleven saa

---

Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte IV, 306 ff. Hans Beyer i Jahrbuch des Angler Heimatvereins 1955. L. Koch, Oplysningstiden i den danske Kirke 1770—1800, 1914, S. 236 f.

¹) Mynster tænker formentlig paa Biskop P. O. Boisens Forslag til Ændring af Liturgien 1806.

vidtløftig, men Gienstanden interesserer mig, og jeg har med Fornøjelse nyttet Lejligheden for at underholde mig med D. H. derom, ligesom jeg haaber, at De med Velvillie modtager mine uforgriibelige Yttringer. —

Det glæder mig, at D. H. er tilfreds med min Censur over Galschiøtt¹. Som *Recensent* havde jeg havt meget Andet at sige om ham, men *Censorernes* Pligt er det at behandle Forfatteren med al muelig Skaansomhed.

Og hermed anbefaler jeg mig da atter til Deres Højærværdighed med ærbødigt Hengivenhed.

Spiellerup d. 21de Decbr. 1809.

I. P. Mynster.

Højvelbaarne, Højærværdige
Hr. Biskop Münter!

d.

Deres Højærværdighed

besværes endnu engang med den Sag, hvorom jeg sidst tog mig den Frihed at tilskrive Dem, nemlig angaaende den hos mig sig opholdende Jomfrue Ruhe af Slagelse Hospital². Hospitals-Forstander Palludan³ havde lovet mig at see til at arrangere Sagen, men der er uden Tvivl mødt Vanskeligheder fra Inspectionens Side, saa Alt, hvad han kunde tilstaae, var en Tilladelse for hende endnu at blive her i 2 Maaneder. Han har raadet mig at gaae supplicando tilværks, og lovet at understøtte Sagen med antagelige Grunde, om den skulde komme til hans Betænkning.

¹) Jvfr. S. 114 f.

²) Det er den vrantne og trættekære Husbestyrerinde, som Mynster uden Navns Nævnelser omtaler i sine Meddelelser S. 148, 181, og af hvis sidste, højst vanskelige Tid han i et Brev har givet en levende Skildring (Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid S. 83—4). Spjellerup Kirkebog oplyser, at 12. Marts 1811 blev begravet Jomfru Margrethe Sophie Ruhe «i Præstegaarden», 59 Aar gl.

³) Kancelliraad Rasmus Palludan, Forstander for Slagelse Hospital fra 1810 til sin Død 1834 (Otto Holmgaard, Slagelse Helligaandshus og Hospital, 1935, S. 76).

Da der altsaa ikke var Andet for, end at indkomme med formelig Ansøgning til Directionen, har jeg troet det rettest at opsætte denne Ansøgning i mit Navn, fordi jeg kunde udlade mig meere om Sagen, end det kunde skikket sig, naar jeg havde skrevet i hendes Navn; og nu tager jeg mig den Frihed at oversende Dem Ansøgningen, forvisset om, at De med sædvanlig Godhed antager Dem Sagen paa bedste Maade. Hvad jeg har anført, er fuldkommen Sandhed, ligesom bemeldte Jfr. Ruhe ikke er i nogen Tjeneste hos mig, og formedelst Alder og Skrøbelighed ikke er istand til at paatage sig nogen Tjeneste; hun har meget ofte, og endnu i Vinter, været saa svag, at jeg har tvivlet om at kunne beholde hende. Imidlertid ønsker jeg dog, at hun kunde blive her, saa længe hun ikke bliver ganske skrøbelig, og jeg synes ikke, at dette i nogen Henseende kan være til Skade. Det Eneste, der kunde være at erindre, var vel Exemplet for Andre, men ved en saadan Tilladelse kommer Alt an paa Omstændighederne, og hvor disse virkelig ere de samme, som her, synes en saadan Fraværelse for en Tiid ogsaa at kunne bevilges. Men skulde det aldeles ikke kunne gaae an, at erholde Bevillingen saaledes, som den er ansøgt, saa vover jeg dog at haabe, at det vil vorde Jfr. R. tilladt endnu at opholde sig her et Aar, hvilket uden Tvivl kan tilstaaes uden Consequence, og hvorved jeg blev befriet fra den Forlegenhed, strax at skulle miste hende. Saaledes anbefaler jeg da min Clientinde og mig til Deres Højærværdigheds Bevaagenhed, og haaber tillige ved Deres gunstige Omhu at erholde Svar, saa snart som det kan lade sig gjøre, paa det den fra Forstanderen erholdte korte Permission ikke imidlertid skulde udløbe.

Plancks Skrivt¹, som Deres Højærværdighed havde den Godhed at laane mig, har jeg læst med megen Interesse; det skal blive sendt tilbage, saasnart jeg faaer Bud til

¹) Formentlig Professor i Göttingen Gottlieb Jacob Planck (1751—1833), der siden 1781 havde udgivet flere Skrifter om det protestantiske Lærebegrebs Historie.

Kiøbenhavn. Det glæder mig inderligt, at Frue Bispinden¹, saa vidt jeg hører, skal være i Bedring, jeg haaber, at naar Sommeren engang omsider kommer, den da skal restituere hende aldeles.

Spiellerup d. 21de Maj 1810.

ærbødigst

I. P. Mynster.

Højvelbaarne, Højærværdige
Hr. Biskop Münter!

e.

Ærbødigst p. m.

Det er vel kun vedtaget, at de, som agte at forelæse Afhandlinger ved Landemodet, forud skulle anmelde det; Deres Højærværdighed vilde tillade, at jeg desværre maae anmelde det Modsatte, nemlig at jeg ganske imod mit Ønske denne Gang neppe vil være istand til at levere Noget. Jeg har vel begyndt en Afhandling om den Kunst at prædike², men i lang Tiid have mange Embedsforretninger, saavel som Indqvartering³ m. v. kun levnet mig liden Roe, og nu har jeg uheldigviis saa Meget at bestille med Indkomstskatten⁴, at jeg aldeles ingen Roe har. Det var mig endog umueligt at faae disse Par Ord skrevne i mit Hjem, men jeg maae skrive dem i største Hast paa en Skatterejse, som vaerer denne heele Uge tilende. Og noget ganske hurtigt sammenskrevet ønskede jeg ikke at forelæse over en saa vigtig, tildeels saa omtvistet, Materie; jeg haaber og, at det ved dette Landemode ikke vil fattes paa Afhandlin-

¹) Bispinde Maria Elisabeth Münter f. Krohn (1771—1842) fik 1809 sit første Anfald af en Sindssygdom, som varede i tre Aar (J. P. Mynster, Blandede Skrifter III, 198).

²) Trykt i Videnskabelige Forhandlinger I, 420—69 (og i Blandede Skrifter I, 81—129).

³) Jvfr. Mynster, Meddelelser S. 173 f.

⁴) Mynster blev beskikket til Skattekommissær for Fakse Herred (Meddelelser S. 174).

ger, og at mit Bidrag maaskee vil være nok saa velkomment ved næste Landemode, da jeg skal bestræbe mig for at levere det. Imidlertid er det min Hensigt personlig at møde i Roeskilde, og der at have den Ære mundtlig at tale med Deres Højærværdighed.

Jeg haaber, at Deres Højærværdighed har modtaget min sidste Skrivelse, tilligemed den Ansøgning, jeg tog mig den Frihed at vedlægge for Jfr. Ruhe¹; ligesom jeg haaber, at jeg i denne og alle andre Henseender stedse maae være Deres Yndest anbefalet.

Faxe den 18de Juni 1810.

ærbødigst

I. P. Mynster.

f.

Ærbødigst!

Jeg giver mig den Frihed herved at anmelde for Deres Høiærværdighed, at jeg ved næste Landemode ønsker at forelæse en Oversættelse af Brevet til Philippenserne, med en Indledning, og nogle Anmærkninger over enkelte Steder². — Dette lidet Arbeide er en Frugt af et Ønske, jeg længe — ogsaa før Talen var om en ny Bibel-Oversættelse³ — har næret, engang at oversætte samtlige paulinske Breve, hvorpaa jeg nu ved dette Brev har gjort et Forsøg. Da Brevet ikke er længere, synes det mig passende at forelæse det ved Landemodet, for at erfare, hvorvidt den Maneer, hvori det er oversat, maatte finde Bifald. Man vil ventelig snarere bebreide mig at have holdt mig for nær til den gamle Oversættelse, end at være afveeget for langt derfra. Indledningen er ubetydelig, da dette Brev kun behøver

¹) Jvfr. S. 122 f.

²) Trykt i Videnskabelige Forhandlinger II, 1—35 (delvis i J. P. Mynster, Kleine theologische Schriften, 1825, S. 167—88). Jvfr. Meddelelser S. 179.

³) Arbejdet kom siden Mynster til Nytte, da han blev Medlem af Kommissionen til Revision af det nye Testamente (som udkom 1819).

liden Indledning; men ved et sligt Arbejde ere der stedse nogle Steder, hvorved man kommer paa en fra den sædvanlige afvigende Meening, eller finder flere Grunde for en allerede af Andre foredraget; og hvad Lidet jeg saaledes her har fundet, er Indholdet af de tilføiede Anmærkninger.

Jeg beder undskyldt, at jeg lidt for sildigt anmelder dette; men adskillige Omstændigheder have først nu tilladt mig med nogenledes Sikkerhed at see, at jeg kan blive færdig til rette Tiid.

Jeg beklagede meget, at jeg ved mit sidste Ophold i Kiøbenhavn ikke tiere havde den Ære at see Deres Høiærværdighed. Jeg søgte Dem en Aften — den eeneste, da Familie-Forbindelser gav mig Frihed — men traf Dem ikke, og da jeg siden Dagen før min Afreise søgte Dem, visiterede De paa Frideriksberg. I Roeskilde haaber jeg at have den Ære at træffe Dem og skal da medbringe den Dissertation, Deres Høiærværdighed havde den Godhed at laane mig — hvilken for Resten kun indeholder lidet Opbyggeligt.

Imidlertid anbefaler jeg mig med høiagtelsesfuld Hengivenhed.

Spiellerup d. 24de Jun. 1811.

ærbødigst
I. P. Mynster.

5.

OMGANGSFÆLLER

Trykkende og trist var ofte den Ensomhed, som Mynster, den ugifte Landsbypræst, maatte opleve i Spjellerup¹. Dog siger han udtrykkeligt, at han ikke levede »som en Eremit«². En stor Oplivelse var for ham Forbindelsen med *Rahbeks* paa Bakkehuset — Camma Rahbeks talrige Breve var ham en Kilde til stadig Opmuntring —, og fra

¹) Mynster, Meddelelser S. 181.

²) Sst. S. 147.

1804 besøgte Rahbeks ham hvert Aar i Spjellerup¹. Disse Besøg var til gensidig Glæde, og som ældre mindedes Rahbek dem i smukke Ord. Saaledes taler han 1824 om »vore skjønne, blide, de reneste Glæder helligede, Dage i Dit venlige Spiellerup, som jeg med en klopstoksk Talemaade ikke uden Grund kunde kalde mit Livs Septembermai«, og 1829 lader han Tanken gaa tilbage til, hvorledes han og Camma »i Dit spiellerupske Arcadien nød hine uforglemmelige Saturnalier, dem vi aarlig med saa glad Forventning saae imøde, og stedse med Længsel have erindret«².

Ogsaa andre Venner kunde nu og da indfinde sig i Spjellerup. Forlængst trykt er et oplagt skrevet Brev fra den unge *Claus Pavels* (1769—1822), Præst ved St. Nicolai Kirke i København, siden Biskop i Bergen, hvori han efter et Besøg hos Mynster i 1805 giver et smukt Billede af Forholdene i Spjellerup³. Ogsaa det umiddelbart foregaaende Brev, hvori han anmelder sit Besøg, fortjener at kendes⁴. Det giver et godt Indtryk af den muntre Brevskriver og tegner et fornøjeligt Kulturbillede fra en Præstegaardsrejse i det 19. Aarhundredes Begyndelse. Det lyder saaledes:

Staurebye Præstegaard

d: 21 Julii 1805.

»Holk! Sygekassens Patriark!
 »Hermed jeg sender dig en Mark,
 »I sikkert Haab at Himmelen
 »Mig giver en Dukat igien«⁵,

¹) Sst. S. 159 ff. Jvfr. Af efterladte Breve til J. P. Mynster S. 10—11.

²) K. L. Rahbek, Erindringer af mit Liv I, Ded. V, Ded. — Nye Oplysninger om Mynsters Forhold til Rahbeks i Spjellerup-Aarene i Breve fra og til Adam Oehlenschläger 1798—1809, se især V, 70—1, og i Frederiksberg gennem Tiderne IV, passim.

³) Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid S. 17—18. — Om Pavels' Forbindelse med Mynster jvfr. Biskop Claus Pavel's Autobiographi, udg. af C. P. Riis, 1866, S. 76, 82, 124, 232.

Jeg kan ikke finde et mere passende Motto som Indledning til det, jeg har at sige. Du besøgte mig i Kjøbenhavn, fik et lidet Maaltid Mad, maaskee og et Par Kopper Theevand og en Sopken, samt 2 Mark i Penge; og nu er det faldet min Kone og mig ind, at det kunde være særdeles opbyggeligt at høre dig prædike paa førstkommende Søndag; til hvilken Ende vi paa vor Retour herfra¹ tænke at tage ind i Spille-
rup Løverdag Aften, søge paa Søndag Føde sammested for Legem og Sjel, og paa Mandag Morgen rejse derfra til Højelse², haabende at vi ikke ere dig alt for uvelkomne, og at du ej alt for haardeligen tilregner os, at vi bede om Mad og Natteleje for 6 Personer i halvanden Dag til Gien-
giæld for tre à fire Timers Ophold, der under vort Tag gaves dig allene. Herved mærk du disse 2 Ting: 1. de sex Per-
soner, Rejseselskabet bestaaer af ere jeg, min Kone, vore to Børn, og vor Jomfru Hanne og en Pige. Har Du Plads til mig i din egen Seng, har du en Seng til min Kone og det mindste Barn, og en d^o noget større til de tre øvrige, skal jeg bede du ikke gjør Jomfruen³ videre Ulejlighed. 2. Der-
som du formedelst *Pebersvenden*⁴ eller *Høehøsten* ikke kan laane os dine egne Heste til Højelse paa Mandag, saa maa du dog endelig laane os din Vogn og skaffe os for Betaling et Par raske men ikke løbske Bønderheste. — Ad vocem

4) Original i Ny kgl. Saml., 4°, 2312.

5) Den bekendte Filantrop Agent Hans Holck (1726—83), jvfr. Bering Liisberg, Agent Holck De Fattiges Tolk, 1908. — Det anførte Vers til-
lægges J. H. Wessel (trykt i afvigende Form i Samlede Digte af Johan Herman Wessel udg. ved A. E. Boye, 2. Udg., II, 1845, S. 81).

1) I Staureby ligger Præstegaarden til Jungshoved Sogn. Her var 1795—1810 den bekendte Landøkonom og Digter Peter Ditlev Faber (1768—1847) Præst.

2) Formodentlig for at besøge Mynsters Lærer og Ven, Sognepræst i Højelse-Lellinge 1787—1846, siden Konsistorialraad, Manderup Pedersen Kruise (1760—1846).

3) c: Mynsters Husjomfru.

4) MS. synes at have: Pebersvendner, formentlig en Hentydning til Mynsters ugifte Stand.

Pebersvend erindrer jeg til Slutning, at naar du engang aflægger dette lede Navn, og du med Kone og Børn kan naae os og vil besøge os, hvor Skjæbnen fører os hen i Fremtiden, saa ere I os overmaade velkomne, og det vil være os en Ære og Fornøjelse etc: etc: etc:

Hilsen og Venskab!

Pavels.

Heller ikke i Nærheden af sit Hjem savnede Mynster Venner. Særlig bør nævnes to Nabopræster¹. Den ene var den i det Foregaaende oftere omtalte, lærde Sognepræst i Lyderslev-Frøslev, Provst *Wolf Frederik Engelbreth*, med hvem Mynster i mange Aar stod i en levende Brevveksling². Den anden var den danske Præst ved Vemmetofte Kloster, senere Konsistorialraad, *Caspar Altenhoff Bjørn* (1769—1847), ogsaa han en kundskabsrig Mand³. Mynster omtaler, hvorledes han gerne kom i dennes ordentlige og behagelige Hjem. Særlig følte han sig dog tiltrukket af den begavede Husfrue *Kirstine Bjørn*, f. Nielsen (1756—1827), kendt for sin hvasse Tunge⁴. Ved et Besøg paa Vemmetofte 1845 var det med en ejendommelig Følelse, at han atter sad ved det Bord, ved hvilket han før i Tiden havde ført saa mange vittige og skarpe Samtaler med Madam Bjørn⁵.

At ogsaa Bjørn satte megen Pris paa Mynster, fremgaar af de mange Breve, som er bevarede fra ham (lige til 1845). Særlig karakteristisk er det lange Afskedsbrev, som han 1812 tilskrev sin unge Ven. Trods den tunge Stil, hvori det er affattet, giver det sikkert et godt Indtryk af den bundne

¹) Mynster, Meddelelser S. 147.

²) Mynsters Breve til Engelbreth er udgivne af H. F. Rørdam i Kh. Saml. 4. R. IV, 446—511, 693—767. Engelbreths Levned er skildret af Rørdam sst. 5. R. V, 254—314; VI, 684—782.

³) Jvfr. om denne især Fr. Barfod, Danmarks Gejstlighed I, 208—9.

⁴) Mynster, Meddelelser S. 147.

⁵) Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid S. 440.

Varme, som maa have været ejendommelig for Bjørn, og fortjener derfor at meddeles i denne Sammenhæng¹.

Høystærede!

Hvad De kunde have billig Aarsag til at undre Dem over, hvad jeg har været meget fortrydelig paa mig selv for, og endnu i denne Time ikke kan tilgive mig, er, at mit sidste Farvel til Dem, Allerhøystærede! hos Deres Hr. Broder² var saa kold og afbrudt kort, uagtet Gud er mit Vidne hvor fuldt mit Hjerte var, og hvor meget jeg havde at sige Dem, og at takke Dem for langt anderledes end man ellers takker for noget i Verden; men skal jeg reent ud tilstaae Dem Aarsagen til en udvortes syneladende Kulde, der visseligen i ingen Forbindelse stod med mine skjulte Følelser, da var det deels, at jeg følte mig mismodig stemt, og tillige saa underlig veemodsfuld, at jeg ikke havde formaaet at yttre noget af det meget, der, ved Tanken om Skilsmisse fra Dem, hvad De i 10 Aar har været mig, hvad Venskab, Veyledning, styrkende Opmuntring og Trøst, jeg havde Dem at takke for, da foregik i mit Inderste, ikke uden med det samme at røbe noget, som jeg under 4 Øyne ingenlunde vilde have skammet mig ved, men som Verden almindelig kalder en blødagtig Svaghed. Her har De mit Hjertes ufordulgte Tilstaaelse, som³ jeg fra den Time, De bød mig et venskabeligt Levvel, saa meget har længtes efter at fremlægge for Dem, men holdte det for utilbørligt at sysselsætte Dem, endog kun et Øyeblik, med mig al den Stund, De havde et af Deres Livs vigtigste Anliggender for Dem — Deres nye Embeds Tiltrædelse! dette er nu skeet, og idet jeg giver mig den Frihed at bevidne Dem min inderligste Deeltagelse i det Held, hvormed det utvivlsomt er skeet, og de Ønsker om de høyeste og saligste Velsignelser,

¹) Originalen — som de øvrige Breve fra Bjørn — i Ny kgl. Samling, 4°, 2312. — Jvfr. S. 157.

²) Professor, Dr. med. Ole Hieronymus Mynster (1772—1818).

³) Orig.: saa.

som De ligesaa utvivlsom vil erhverve Dem og andre, beder jeg, at De ikke vil, som De kunde have billig Grund til, vredes paa den, der altid har og uforanderlig vil ansee det for een af Guds bedste Velsignelser i sit Liv, den, at han har lært at kiende, elske og med den meest uindskrænkte Høagtelse at være Dem hengiven, der i en Række af Aar har bæret ham med et sandt fortroligt Venskab!

Med Deres Konfirmantere glæder jeg mig meget. Antallet er i alt 23, thi 4 af de maadelige, Rasmus Jensen fra Smerup, Niels Sørensen fra St. Taarøye, Johanne fra ditto og Else Margrethe fra Smerup, bleve strax den første Gang borte af dem selv, et par af dem skal andensteds være kommet i Tjeneste; da Veyen vedbliver herude at være saa god, lader jeg dem komme 2de Dage om Ugen, at intet skal fragaae dem i deres Undervisning, og jeg haaber, at de skulde blive ligesaa veltilfredse med mig, som jeg er det med dem.

Naar man skriver til en god Ven, skulde man dog ogsaa fortælle en smule Nyt, men af hvad Art saadant her gives, veed De nok; meestendeels løber det ud paa noget forkiert, og see! saaledes indbød Priorinden¹, medens jeg var borte, min Kone og Hr. From² og Hustrue at spise paa Klosteret, hun indfandt sig til bekjendt Tiid men Præstefolkene fra Lille Hedinge lode Damerne sulte til Kl: 2 og kom endda ikke; 2de Dage efter kom et Brev fra hans Velærværdighed til Priorinden, hvori han undskyldte sig, at han formedelst paakommende Svaghed (thi den var vist neppe den Gang kommen endnu) ikke kunde have den Ære at indfinde sig, og dette Brev havde han sendt med en Kjæltring der fra Egnen, som agtede sig til Vemmetofte Skov, for at samle noget Brænde!!!

Hvorledes De, Allerhøystærede! befinder Dem, længes min Kone og jeg usigelig efter at forvisses om, uagtet vi

¹) Priorinde Margrethe v. d. Osten († 1825).

²) Sognepræst i Lille Hedinge-Havnelev Frederik Christian From (1758—1823).

sikkert haabe, at det dermed i alle Henseender svarer til vore Ønsker! men vi viide ikke, om Tiid og Leylighed saa snart tilstæder Deres venskabelige Godhed at glæde os med en høyst kjærkommen Efterretning derom! kun dette bede vi indstændigst, at De ey vil glemme os! de bedste Hilsener bede vi Dem formelde Alle Dem af Deres Bekjendte og Venner, som vi ved Dem have havt den Ære at see! især beder jeg Dem at aflægge min allerærbødigste Hilsen og Taksigelse til Deres Hr. Broder, Fruen og samtlige meget ærede Familie! Selv være De tusinde Gange paa det Hjerteligste og inderligste hilset fra min Kone og mig, der uafladelig gandske forbliver

Deres

Vemmetofte d. 10 Februarii 1812.

C. A. Bjørn.

6.

MYNSTER SOM ARKÆOLOG¹

Allerede i sit første Møde den 4. Juni 1807 besluttede Oldsagskommissionen, at den for »saasnart muligt at kunne træde i Correspondentse med Præsterne angaaende Indberetninger om endnu tilværende Oldsager« ufortøvet gjorde »Udkast til et Schema, som kunde tjene Vedkommende til Rettesnor for deres Efterretninger«. Det blev overdraget Kaptajn Abrahamson² at udarbejde et Forslag til dette Spørgeskema og snart blev de trykte Exemplarer omsendt til Præsteskabets Besvarelse. Krigstiden har gjort sit til, at der gik nogen Tid, før Svarene indløb, og Kvaliteten var naturligvis ogsaa forskellig, fra det helt udmærkede til det rent negative, men deri er dog intet mærkværdigt. Selvom Spørgeskemaet var særdeles instruktivt og godt for sin Tid, var dog de Forudsætninger, den enkelte Præst havde, saare forskellige. Fælles for dem alle var, at de i

¹) Nærværende Stykke skyldes Museumsinspektør, Mag. art. Victor Hermansen.

²) Kaptajn Werner Hans Frederik Abrahamson (1744—1812).

Virkeligheden var uden strengere Sagkundskab, idet Arkæologien i sin moderne Skikkelse først var ved at blive udformet, men derfor er deres Indberetninger, som nu opbevares i Nationalmuseet, ikke uden Værdi. Mange af Præsterne har været gode Iagttagere og har derved reddet værdifulde topografiske Oplysninger, som siden er tabt. En af dem var Sognepræsten i Spjellerup Jakob Peter Mynster, som allerede i Slutningen af 1808 indsendte sine Svar paa Spørgsmaalene og derfor ikke — som saamange andre Embedsbrødre — havde nødig at blive mindet om at opfylde Oldsagskommissionens Ønske. Hans Indberetning kan derfor have Interesse som et beskedent Bidrag til hans Biografi, men tillige som Prøve paa de gode Besvarelser. Den lyder:

Efterretning om Oldsager m.v., som findes i Spiellerup og Smerup Sogne under Præstøe Amt i Siælland.

Paa Spiellerup Præstegaards Mark findes en liden rund Høj, som kiendelig skyldes Kunsten og ikke Naturen sin Oprindelse, skjøndt der ikke findes nogen Fordybning, hvoraf Jorden sees at være tagen; men da der paa den ene Side gaaer en Landevej forbi, og Jorden ellers heel omkring dyrkes, er Hullet formodentlig efterhaanden opfyldt. Højen kaldes Staal-Høj; jeg har intet Document, hvori den er nævnet, men det er mig fortalt, at En af mine Formænd i Embedet¹ skal have sagt, at dens egentlige Navn var Stoels-Høy. Da ogsaa denne Mands Fader havde været Præst her paa Stedet, saa er det vel mueligt, han kan have vidst nogen ældre Tradition, eller seet et ældre, nu bortkommet, Document derom. Paa og ved Højen ligge endeel store Steene, dog ere maaskee mange bortførte, andre derimod ere førte derhen fra Marken. De ligge i temmelig Forvirring, og Ordenen har ikke vundet derved, at nu en Sig-

¹) Holger Lindam (1682—1731), Sognepræst i Spjellerup 1711—31, Son af Sognepræst sst. fra 1677, Mag. Jacob Krogsberg (1654—1711).

nal Stang for Kyst-Milicen er opført der. Nogle meget store Steene have uden Tvivl tjent til Alter, men ere nu omvæltede. Saavidt det kan skiønnes, har dette Alter staaet midt paa Højen.

Paa samme Strækning findes endnu mange flere store Steene; tvende Steder sees det tydeligt, at de have udgiort aflange Omsætninger, men nu ere de næsten ganske bedækkede med Jord, og ingen Forhøjning kiendes. Disse Steensætninger endes med en meget betydelig Samling af Steene, et Par hundrede Skridt fra ovennævnte Staalhøj. Pladsen, de omslutte, er aflang, men det lader sig ikke let skielne, om der med Kunst er giort nogen Forhøjning, eller om man, som det snarere synes, kun har valgt det højeste Sted af en naturlig Banke, paa hvis ydre Side Jordsmonnet igien sænker sig betydeligt, og hvorfra man har en viid Udsigt, ogsaa til Juellinge og Carise, altsaa til den Egn, hvor den Kiæmpehøj blev udgravet, som Peder Syv har beskrevet. Den Plads, hvorpaa de her omtalte Steene ligge, vender i Syd og Nord, og er imellem 80 og 90 Fod lang, saaledes at der fra det Sted, der efter Steenenes Beliggenhed maa kaldes Midten, er omtrent 50 Fod til den ene, og omtrent 35 Fod til den anden Ende. Steenene ere for det meeste meget store, nogle ere nedvæltede, mange næsten ganske skiulte i Jorden, nogle synes borttagne. De ligge i flere Ovaler, den ene indenfor den anden; hvor mange saadanne Ovaler, de have udgiort, kan ikke ret bestemmes, dog kan man temmelig tydeligt skielne fem, hvis aflange Form stedse aftager, saa at den inderste næsten er rund. Der findes nu ingen Steene, som kunne skiønnes at have udgiort noget Alter; maaskee ere de bortførte, men have de uden Tvivl staaet i Midten, i det mindste kunne de ikke have staaet i Østen.

Fleere mærkelige Høje vides ikke i Sognene, uden maaskee en, beliggende i Nærheden af Stranden paa Lille Taarøye (i ældre Tider undertiden skreven: Torøye) Byes Mark. Der findes nu ingen Steene paa den, men dens Navn:

Hylde-Høj, fortæner at sammenlignes med den af Peder Syv¹ omtalte Høj af samme Navn i Hellested Sogn, som vel ligger over en Miil derfra, men dog ere disse Sogne tilgrændsende. Herefter synes Peder Syvs Formodning, at det egentlige Navn skulde være: Helle-Høj, ikke meget rimelig.

Af Runestene vides ingen, heller ingen mærkelige Inscriptioner. Den ældste Ligsteen ligger forved Alteret i Spiellerup Kirke; den er over et Barn, Jens Brock fra Wemmetofte, og Aarstallet, saavidt jeg kan læse det, 1565².

I en Niche i Smerup Kirke staae tvende Træ Billeder, forestillende Gud Fader og Jomfrue Maria. Man seer nu ikke nogen Plads i Kirken, hvor de tilforn kunne have staaet; de ere formodentlig nedtagne ved en Reparation, som blev foretaget med Kirken under Christian den 4de, og hensatte, hvor de nu staae.

I Spiellerup Kirke findes et Røgelsekar af simpelt Arbejde, uden Inscription. Om der i Alterne endnu findes Reliquier, har jeg ikke kunnet eftersee, uden at Alterklædet først skulde aftages; ved forefaldende Leilighed skal jeg ikke undlade at være opmærksom herpaa.

Det er mig ikke bekjendt, at nogen Mindesmærker fra Oldtiden ere opgravede her. Heller ingen mærkelige Traditioner. Kun om en stor rund Steen³, som ligger i Stranden, ikke langt fra Landet, ved en af Wemmetofte Skove, fortælles, at en Herre paa Wemmetofte havde en Fæstemøe, som boede paa Møen; han sveeg hende og ægtede en Anden, hvorfor hun i sin Forbitrelse kastede denne Steen

---

¹) Sprogmanden, Sognepræst i Hellested Peder Syv (1631—1702) var ogsaa arkæologisk interesseret. Den nævnte Optegnelse af ham om Hyldehøj (Hellehøj) er trykt i P. F. Suhms Samlinger til den Danske Historie I, 2, S. 117 f.

²) Jvfr. hertil Danmarks Kirker, udg. af Nationalmuseet, Præstø Amt, S. 493 ff., især S. 503, 504.

³) August F. Schmidt, Danmarks Kæmpesten, 1932, S. 158—9, 409—10.

fra Møens Klint, i den Hensigt dermed at knuse Wemmetofte, men naaede ikke længere, end til det Sted, hvor Steenen nu ligger.

Spiellerup den 12te Decbr. 1808.

J. P. Mynster.

7.

FORFLYTTELSE TIL KØBENHAVN

Hvor vel Mynster end i mange Henseender befandt sig i Spjellerup, og hvor vigtig for hans hele Udviklingsgang han sikkert har følt, at denne Periode i hans Tilværelse var, saa forstod han dog klarere og klarere, at han ikke var skabt til for hele Livet at blive i en Landsbyenighed. Trods alt, hvad der kunde holde ham tilbage i Spjellerup, vaklede hans Beslutning om at vinde sig en ny Virkeplads i Hovedstaden ikke. »Jeg vidste altfor vel, at min rette Plads ikke var i Spiellerup, og at jeg maatte forsøge at finde en anden¹, siger han med fin Selvforstaaelse.

Allerede i flere Aar havde han haft Opmærksomheden rettet mod et Kapellani ved Vor Frue Kirke i København, men nogle andre Embedsbesættelser maatte først finde Sted, før han kunde komme i Betragtning. Endelig kunde han den 12. Juli 1811 indgive sin Ansøgning. Samme Dag skrev han et privat Brev til Biskop Münter² af følgende Ordlyd:

Ærbødigst!

Da man fra Kiøbenhavn melder mig, at Provstierne ere besatte, og Prof. Clausens forrige Embede ledigt³, saa tager jeg mig den Frihed at besvære Deres Høiærværdighed med hosfølgende Ansøgning, og den ærbødigste Anmodning, at De efter Deres gunstige Løfte vilde behage at forsyne den

¹) Mynster, Meddelelser S. 183.

²) Original i Sjællands Bispearkiv, Indkomne Sager fra Fakse Herred.

³) Mynster tænker aabenbart paa Stiftsprovstiet for Sjællands Stift, der 16. Juli 1811 blev besat med 1. resid. Kapellan ved Vor Frue Kirke, tit. Professor Henrik Georg Clausen (1759—1840), og paa Holmens

med Paategning om hvad lidet Godt, De maatte viide at sige om mig¹.

Jeg var lidt uvis, hvad jeg egentlig skulde kalde det Embede, jeg søger, da jeg ikke veed, om det vil blive opslaaet under Navn af et residerende Capellanie, eller af det andet Præste-Embede ved Kirken². Men da Justitsraad Lassen³ har sagt mig, at der ingen residerende Capellaner meere blive i Kiøbenhavn, saa valgte jeg den sidste Benævnelse; og Feilen vil i alt Fald ikke være stor.

En Gienpart af Ansøgningen sender jeg, som mig er blevet anviist⁴, i et Brev til Kongen. Deres Høiærværdigheds Paategning vil han da faae at see, naar Ansøgningerne sendes ham fra Cancelliet; nu gielder det kun om, at minde Hs. Majestæt om mig, at han ikke imidlertid skulde bestemme sig for en Anden; og dette vil uden Tvivl bedst skee paa den Maade, hvorpaa jeg har Løfte, at mit Brev skal komme ham til Hænde. — Jeg udbeder mig altsaa kun den Bevaagenhed af Deres Høiærværdighed, at De, naar De har paategnet min Ansøgning, vilde, som De havde den Godhed at tilbyde mig, indsende den i Cancelliet saasnart beqvemmelig skee kunde. Hermed anbefaler jeg mig da i denne, som i alle andre Henseender til Deres Høiærværdighed.

Spiellerup d. 12te Iulii 1811.

ærbødigst

I. P. Mynster.

Høivelbaarne, Høiærværdige
Hr. Biskop Münter!

Provsti, der s.D. blev besat med Slotspræst, Sognepræst i Asminderød-Grønholt Frederik Carl Gutfeld (1761—1823).

¹) Jvfr. S. 140.

²) Da det andet residerende Kapellani ved Vor Frue Kirke ikke var blevet besat 1808, blev Mynster Enekapellan (i Kaldsbrevet kaldes han dog »øverste residerende Kapellan«).

³) Departementschef i Danske Kancelli, Justitsraad, siden Konferensraad, Christian Ludvig Lassen (1766—1839).

⁴) Formodentlig gennem Mynsters Velynder Ordenskansler Joachim

Den i Brevet omtalte Ansøgning¹, der i flere Henseender er karakteristisk, har følgende Ordlyd:

Til Kongen!

Da ved Hr. Professor Clausens Forfrem[melse] til Stiftsprovst det andet Præste-Embedede ved Frue Meenighed i Kiøbenhavn er ledigt, er det min allerunderdanigste Ansøgning til Deres Majestæt, at dette Embedede allernaadigst maatte vorde mig betroet.

Efterdi dette er det første Embedede, hvorum jeg ansøger Deres Majestæt, udbeder jeg mig allerunderdanigst at turde aflægge Regnskab for hvorledes jeg har stræbt at gjøre mig duelig der[til]. I mit 19de Aar havde jeg taget de befalede akade[mij]ske Examina med bedste Charakteer; seenere er jeg ved Dimis-Prædiken og ved den katechetiske Prøve af Censorerne bleven hædret med Udmærkelse; og blev Universitetets Priismedaille mig tilkiendt [for] det i Aaret 1798 udsatte Priisspørgsmaal i P[hi] losophien. Efter Tilendebbringelsen af det akademiske Cursus søgte jeg en passende Syssel for mine øvrige Ungdoms-Aar, og var da saa heldig af Hs. Excellence nuværende Ordens-Cantsler Geheime-Conferenceraad Grev Moltke at blive antaget som Lærer for hans Søn, nuværende Kammerherre og Assessor i Høieste Ret Grev A. V. Moltke². Efter herved at have tilbragt 8 Aar, tiltraadte jeg mit nærværende Embedede, hvortil jeg af Directionen for Vemmetofte Kloster under 8de Iulii 1801 var kaldet, og under 17de Iulii s. A. havde erholdt Deres Majestæts høisalige Herr Faders Confirmation.

Godske Lensgreve Moltke til Bregentved (1746—1818), der havde skaffet Mynster en »meget naadig« Audiens hos Kongen (Meddelelser S. 183).

¹) Original i Danske Kancelli, 1. Dept., Indlæg til Registranten 1811 13. Decbr. Nr. 422—23.

²) Den senere Gehejmekonferensraad Adam Wilhelm Lensgreve Moltke til Bregentved (1785—1864).

En Landsbyepræsts Embede føres i en liden Kreds, i sine fleeste og væsentligste Deele kun bemærket af Faa. Dog haaber jeg at turde beraabe mig paa Enhver, af hvem jeg har havt Leilighed at være kiendt, ligesom og, at Stiftets Biskops Vidnesbyrd ikke vil udviise Andet, end at jeg med Fliid og Troeskab har stræbt at varetage de mig paa-lagte Pligter.

De fleeste af de Fritimer, mit Embede har levnet mig, have været Videnskaberne opofrede. De Arbeider, som jeg hidindtil har forelagt det Offentlige, bestaae — foruden nogle mindre Forsøg — af en Samling Prædikener, og af adskillige Afhandlinger, deels over pastorale Gienstande, deels henhørende til den lærdere Theologie. Ved nogle af disse Afhandlinger, saavel som ved andre endnu utrykte, har jeg søgt efter Evne at bidrage til den Hensigts Op-naaelse, hvori Deres Majestæt allernaadigst tillod Stiftets Landemode at udviide dets Forhandlinger. Det er mit Ønske, at jeg ved disse Skriver saavel maatte have beviist Duelighed til geistligt Embede, ogsaa i den større Virke-kreds, hvorom jeg nu allerunderdanigst ansøger, som ogsaa at det derved maatte være retfærdiggjort, naar jeg iblandt de Aarsager, som foranledige mig hertil, nævner den, at jeg ved at boe i Hovedstaden lettere kunde benytte dens Biblio-theker, hvis Brug nu ofte er mig meget vanskelig, og, til-deels umuelig.

Efter i 10 Aar at have været Sognepræst, ansøger jeg altsaa Deres Majestæt allerunderdanigst om dette Embede, ikke med Hensigt til de sædvanlig saakaldte Fordeele, da jeg derved neppe tør vente de Indkomster, hvoraf jeg nu er i Besiddelse, men i Haab om derved at erholde Leilighed til at leve og virke paa en Maade, som jeg anseer meest passende for mig. Med denne allerunderdanigste Begiæring haaber jeg da ogsaa, naar ingen Værdigere derved skulde tilsidesættes, at være Deres Majestæts Naade anbefalet.

allerunderdanigst

I. P. Mynster.

[I Ekstrakten i venstre Margin:]

Sognepræsten for Spiellerup og Smerup Meenigheder i Siælland Iakob Peter Mynster ansøger allerunderdanigst om det ledige andet Præste-Embede ved Frue Meenighed i Kiøbenhavn.

Spiellerup den 12te Iulii 1811.

[Ansøgningen var af Biskop Fr. Münter ledsaget med følgende:]

Allerunderdanigst Erklæring.

Blandt Stiftets meget udmærkede Præster tør jeg frimodig nævne Supplicanten, hvis Embedsbane saa aldeles svarer til hans Akademiske, hvor ethvert af hans Skridt betegnedes ved Lærernes Roes og offentlig Udmærkelse.

I de 10 Aar han nu beklæder det vigtige Lære Embede, har han bestandig udviist den største Iver for at opfylde sine Pligter, forenet med et Religions Læreren værdigt Levnet, og den liberale Tænkemaade, som allene vindes ved Aandens Dannelse: hvorpaa de af ham udgivne ypperlige Taler, og øvrige, tildeels ved Landemoderne oplæste lærde Afhandlinger afgive saa umiskjendelige Beviser. Men paa Grund heraf bør jeg ikke heller tage i Betænkning, allerunderdanigst at anbefale denne saa værdige Embedsmand til Deres Majestæts allerhøjeste vedvarende Naade og huldeste Opmærksomhed.

Kiøbenhavn d. 19 Jul. 1811.

allerunderdanigst

Münter.

Det trak paafaldende længe ud med Besættelsen, og først den 13. December 1811 forelaa den kgl. Udnævnelse. Med god Grund kunde Mynster i sin Afskedsprædiken i Spjellerup sige, at det ikke var »timelig Fordeel, der lokker mig til at sætte Vandringsstaven videre«. Han føjer til: »Men en ny Vei har Gud aabnet mig i Livet, den syntes mig mere skikket for mig, eftersom jeg er, en ny Leilighed

til at prædike Christi Evangelium, som ogsaa Hiertet tilskyndte mig at gribe«¹.

8.

MYNSTER OG SPJELLERUP EFTER 1812

Efter Mynsters Forflyttelse til København blev den 20. Marts 1812 til hans Efterfølger i Spjellerup kaldet den tidligere, ovenfor nævnte, Hjælpepræst *Theodor Lang* (1766—1855), nu Sognepræst i Enderslev-Vraaby². Skønt denne var en velhavende Mand, lod han Præstegaarden forfalde og Haverne gro til. Først under hans Eftermands Eftermand, *Peter Andreas Plum* (1797—1880), der var Sognepræst her fra 1833 til sin Død, kom alt igen i Lave. Præstegaarden blev i det væsentlige ført tilbage til sin gamle Skikkelse, og Haverne — der findes to — holdt vedlige. Da Mynster visiterede her første Gang som Biskop 1837, kunde han med Tilfredshed notere, at Præstegaarden nu var »i de bedste Hænder«, og at især Haverne var blevet stærkt forbedrede. Et lignende gunstigt Indtryk modtog han ved senere Visitatser 1845 og 1853³.

I 1864 paatænkte den bekendte Historiker Provst, Dr. phil. *P. W. Becker* i Soderup at skrive en Biografi af J. P. Mynster, et Foretagende, der vistnok væsentlig strandede paa, at Biskop Martensen ikke vilde tillade, at Bispeembedets Arkivsager fra Mynsters Tid blev udlaant til Benyttelse i Soderup Præstegaard. Becker var iøvrigt begyndt at anlægge Samlinger til Mynsters Historie og havde, som rimeligt var, ogsaa henvendt sig til P. A. Plum for muligvis ved hans Hjælp at fremskaffe nye Oplysninger om Myn-

¹) J. P. Mynster, Kirkelige Leiligheds-Taler I, 4, jvfr. S. 17.

²) Danske Kancelli, 1. Dept., Registrant 1812 Nr. 99.

³) J. P. Mynsters Visitatsdagbøger I, 184—5. II, 300. Breve fra J. P. Mynster S. 175—7 (1837). Blade S. 440 (1845). Mynster, Meddelelser S. 184.

sters Spjellerup-Tid. Paa sin Henvendelse modtog han følgende, lidet opmuntrende Brev fra Plum¹:

Spjellerup pr. Rønnede
den 28de Juli 1864.

Kjære Herr Provst Becker!

Deres Brev glædede mig meget ved den Udsigt, som det aabnede til, at et gammelt Bekjendtskab, som var mig kjært, kunde blive fornyet, og jeg behøver vist ikke at sige Dem, hvor kjært det vil være mig til enhver Tid at see Dem som Gjæst her i Præstegaarden. Men hvad det egentlige Udbytte angaaer, som De venter Dem af dette Besøg, eller af min Meddelelse, da maa jeg desværre ligesaa godt strax sige, at jeg troer Deres Forventning bliver skuffet. Den Slægt, som levede med Mynster, d.v.s., som kunde have nogen Bevidsthed derom, er nu forsvunden, maaskee paa enkelte Gamle nær.

Men jeg maa tilstaae, Sporene af hans Liv og Virken her have aldrig været mange eller kjendelige. Vel kom der efter ham en gammel Præst, som ikke bidrog til at nære Livet, hverken under hans egen Virken eller ved de flere Capellaner, han i den sidste Tid holdt; men det har altid forekommet mig, som om det aldrig ret havde været vakt her.

Jeg troer ikke, at Menigheden her har forstaaet Mynster, og jeg er ikke vis paa, om han dengang endnu havde den vidunderlige Gave, som han siden saa rigeligt lagde for Dagen, til at trænge ind overalt, hvorhen han vendte sig. Maaskee var det heller ikke saa underligt, han var ung dengang og fuldt beskæftiget med Udviklingen af Alt det, der gjærede i ham, og saae saa vidt ud, at det ikke var

---

¹) Orig. i Ny kgl. Saml., 4°, 2367. Sst. Martensens Brev af 18. Maj 1864. Om Plum jvfr. P. A. Rosenberg, Erindringer I, 32 ff. Mynster var Plums »opnaaelige Forbilledet« (sst. S. 99). Plum nævnes 1852 af Martensen som Bispeemne (Biskop H. Martensens Breve, udg. af Bjørn Kornerup, I, 42).

underligt, om han endnu ikke havde vundet Fodfæste eller faaet Øinene opklarede for det Nærmeste.

Da han visiterede her første Gang 1837 og begyndte med de Ord: »Kjender Du endnu min Røst, gamle Menighed!« klang det næsten vemodigt for mig, thi jeg maa tilstaae, jeg har her i Menigheden mærket saare lidt til, at en saa betydelig Personlighed som Mynsters havde staaet i Forhold til den¹. Heller ikke kan jeg sige, at det forekom mig, som om denne Kreds just udøvede nogen stærk Tiltrækning paa ham. Han mindedes jo adskillige af Menighedens gamle Medlemmer, især Præstegaardens Naboer; han gik over i »Hospitalet«, en af Vemmetofte Kloster funderet Pleiestiftelse for Gamle og Svage², talte med Nogle af de Ældre og uddelte nogle Gaver til dem. At hvad der dengang bevægede sig i ham af gamle Erindringer ikke var lidet eller ringe seer man jo af hans Levnet, men jeg troer, at det angik mere hans egen Tilstand, hans indre Historie.

Stedet her, mærkede i det mindste jeg ikke havde den Betydning, man skulde troe for ham. Huset har jo undergaaet nogen Forandring, skjøndt ikke just megen; men det kunde ikke have synderlig Betydning for ham som ugift. Haven var nok dengang o: i hans Tid noget lig et Vildnis og blev det siden mere. Mynster spurgte til nogle Asketræer, han havde plantet i den saakaldte »nederste Have«, Øst for

¹) Ved Festmiddagen efter Landemodet i Roskilde 2. Juli 1851 i Anledning af Mynsters 50-Aars Præstjubilæum bragte P. A. Plum Jubilaren en Hilsen fra Menigheden i Spjellerup, »hvor der endnu levede flere Gamle, der med Kjærlighed mindedes den unge Landsbypræst, og hvor Alle med Stolthed mindedes, at det dog var i den stille Landsby, at det Hele havde taget sin Begyndelse« (Berlingske Tidende 1851 7. Juli (Nr. 154 S. 2)). — Mynster vedblev at interessere sig for sin gamle Menighed. 1845 skriver han, at det var ham en Glæde at visitere »i den mig saa kiere Spiellerup Kirke«, og 1853, at han nu for tredje Gang visiterede »i disse, mig endnu saa kiere, Menigheder« (Spjellerup Sognekalds Embedsbog 1817—54).

²) Spjellerup Hospital var stiftet 1643 af Holger Rosenkrantz til Glimminge, senere udvidet af Prins Carl (H. R. Hiort-Lorenzen og F. P. G. Salicath, Repertorium over Legater og milde Stiftelser II, 340).

Fig. 2. Mynsters Præstegaard i Spjellerup.
(Indfældet i Laaget paa en af Camma Rahbeks Æsker, oprindelig skænket
Mynster, nu tilhørende Fru A. Thulstrup. Farvegengivelse i Julegæsten
1951 udg. af Sigrid Opffer).

Præstegaarden. De fandtes, men uheldigviis var det dengang den Deel af Haven, som der var baaret mindst Om-sorg for. Siden blev den Feil rettet. Her findes i den anden Have en lille Øe i en lille Park, som endnu kaldes »Rahbeks Ø«, og hvorom han ogsaa fortalte, at Rahbek havde opholdt sig der. Det var omtrent det hele, hvad der af Erindringer knytter sig for mig til hiin Stund, og det er senere ikke blevet forøget. Ligesaa lidt findes her skriftlige Antegnelser eller andre Erindringer om Mynster af nogen Betydenhed. De sædvanlige Antegnelser i Embedsbøgerne, nogle Afskrifter af Embedet vedkommende Documenter o. desl. af hans Haand ere saa godt som det Eneste, der findes her af det Slags, og jeg troer, at Enhver, som søger Andet og Mere, vil føle sig skuffet.

Heller ikke kan jeg sige, at her lever, eller nogensinde har levet, nogen Mynstersk Tradition, saavidt jeg har kunnet erfare. Det er høist mærkeligt, hvor ringe det Indtryk har været, som denne mærkelige, mægtige Personlighed har frembragt i denne Omgivelse. Men gjentager det sig ikke oftere? Mon ikke mangan en langt mindre begavet Mand vilde have efterladt sig langt større Virkninger baade i Tale og i Gjerning, naar han just havde de Gaver, hvortil her trængtes, hvorfor findes Modtagelighed? Og vilde det ikke maaske være for meget forlangt, at det, som var saa meget, da det kom til sin fulde Udvikling og paa sit rette Sted, ogsaa allerede skulde have været det paa ethvert af de fore-gaaende Trin dertil?

Mynster spurgte med Deeltagelse om en gammel Mand, der i sin Tid havde været hans fac totum som Avlskarl og siden fik et Præstehuus i Smeerup; spøgte med sine egne Bestræbelser som Agerdyrker, — her er nemlig en temmelig betydelig Avling¹, — og talte om sine Forbindelser med Præsterne Engelbreth i Lydersløv og Bjørn paa Vemmetofte², med hvilke han uafbrudt vedblev at staae i

¹) Jvfr. Breve fra J. P. Mynster S. 176—7.

²) Jvfr. S. 129 f. Jvfr. Besøget 1845 (Blade S. 440).

Forbindelse. Ellers veed jeg næsten ikke, at han berørte Noget, sin Virken her vedkommende. En gammel Gaardmands Kone, Nabo til Præstegaarden, har fortalt mig, at han i Krigens Tid havde været meget god imod hende, ofte besøgt og trøstet hende under Mandens Fraværelse¹. Til saadanne enkelte Smaatræk indskrænker sig, hvad jeg har erfaret fra hiin Tid, som man tænker sig som saa betydelig. Tag til Takke med denne flygtige Meddelelse, skulde jeg komme noget Betydeligere ihu, skal jeg ikke undlade at meddele det.

Deres ærbødige og hengivne
P. A. Plum.

TILLÆG

1.

EXAMENSVIDNESBYRD FOR J. P. MYNSTER²

a.

Candid. Theol. Hr Jacob Pet. Münster har ligesom ved sine forrige Examina, saa og ved den theologiske d. 14 Julii 1794 erhholdet Laudabilem. Saavel ved sin Fremgang og Lyst til Studeringer, som og ved sit fornuftige og velanstændige Forhold anbefaler Hr Münster sig paa bedste Maade til alles Yndest og Agtelse.

Khvn d. 21 Julii 1794.

C. F. Horneman³.

b.

At Candid. S. Ministerii Herr Jacob Peter Münster har idag holdet sin Dimisprædiken for mig over Texten Coloss. III. 20, og vist saa gode Gaver, at jeg med Fornøjelse

¹) Jvfr. Breve fra J. P. Mynster S. 176—7 (1837). F. L. Mynster, Biskop Otto Laubs Levnet I, 127 (igen 1845).

²) Alle i originale Udfærdigelser i Indlæg til Danske Kancelli, 1. Dept., Brevbog 1801 Nr. 890.

³) Professor, Dr. theol. Claus Frees Hornemann (1751—1830).

kunde tillægge ham Characteren Laudabilis et quidem egregie bevidnes herved. Khvn. d. 23 Juni 1801.

Münter.

c.

Specimen Catecheticum, qvod in æde militari exhibuit præstantissimus Iacobus Petrus Münster, cum ad Lib: doctr: Cap: 6 P. 1. Sect. II. § 1—8¹. juniores interrogando exploraret, Laudabile et quidem egregia dignum laude, censuimus. Havniæ die 5 Iulii 1801.

Nic: Edinger Balle

M. Thye²

d.

Iacobus Peter Münster, Candidatus præstantissimus, vitam apud nos egit honestissimis studiis dicatam. Ex quo disciplinis Theologicis colendis operam addixerat, se iis totum dedit quavis proficiendi opportunitate cupidissimè utens. Ea discendi aviditas effecit, ut scientiam sibi pararet multiplicem et accuratam, cujus specimina, quæ in Examine publico edidit nuperrime, ea cum laude, quam merebantur, excepta sunt. Quum plane confidam, eodem ardore ipsum intentum fore augendis doctrinæ copiis, mihi que multis documentis constet, quanto bene merendi de rei Christianæ salute, desiderio flagret, habeo causas justissimas, Virum hunc eximium de meliore nota commendandi iis, quotquot litteris nostris earumque probis cultoribus bene cupiunt. Scrips. Hafn. d. XIX Iulii 1794.

D. G. Moldenhawer³.

¹) N. E. Balles »Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion« 6. Kapitel »om Troens Frugter i et helligt Levnet«, A »om Pligterne imod Gud«, II »den udvortes Gudsdyrkelse«.

²) Skrevet med Affatteren, Biskop N. E. Balles Haand. — Dansk Sognepræst ved Garnisonskirken Mathias Thye (1752—1814). — Om Karakteren egregie, som Mynster opnaaede ved den kateketiske og homiletiske Prøve, siger han selv, at det var »en Charakter, som jeg allerede dengang fandt, at Præstationerne ingenlunde vare værd« (Meddelelser S. 132).

³) Professor, Dr. theol., siden Overbibliotekar og Konferensraad,

2.

AFSKEDSBREVET TIL J. P. MYNSTER
FRA HANS MODER

I Mynster, Meddelelser (S. 6—7) berettes det, hvorledes hans Moder Nicoline Frederikke Christiane f. Ring (1749—79), 2. Gang gift med den senere Professor, Dr. med. Frederik Ludvig Bang, paa sit Dødsleje tilskrev ham og hans Broder alvorlige Afskedsbreve. Da Brevet til J. P. Mynster, som Moderen aldrig naaede at skrive færdigt, endnu er bevaret og af Overbibliotekar R. Paulli 1938 skænket til Det kgl. Bibliotek¹, kan det være rimeligt at meddele et fornyet — fuldstændigt — Aftryk efter Originalen. Kun faa Dage senere — den 6. Maj 1779 — døde Moderen². Hendes Afskedsord lyder saaledes:

Min kiære Søn Iacob

Du er endnu, da ieg forlader dig, alt for ung til at kunde modtage betydelige formaninger, men naar du kommer til Forstands Aar, da skal dette gives dig. lige fra din spæde Barndom har du viist et overmaade stift og ubøvelig Sind i at ville have din Villie frem, hvilket har tryk mange Taarer af mine Øyne, og endskiøndt der er skeet en kiendelig forandring til det Bedre, saa seer ieg dog undertiden endnu, at du udvælger Straffen heller en at give efter. Men i Tilliid til den Guds Forbarmelse, der i Daaben har andtaget dig til Naade, haaber ieg det Bedste om dig. lad til den Ende o mit Barn! disse en Døende Moders Formaninger

---

Daniel Gotthilf Moldenhawer (1753—1823). Stykket har tidligere været trykt i Mynster, Meddelelser S. 68—9 — men uden Udstederens Navn — som et Eksempel paa, »hvor letfærdigen Attester dengang blev udfærdigede«.

¹) Original i Ny kgl. Saml., 4°, 2312. Mynster, Meddelelser S. 6—7.

²) Mynster, Meddelelser S. 6. København St. Nicolai Kirkebog oplyser, at Fru Bang, der var død af »tærende Syge«, 30 Aar gl., 14. Maj 1779 begravedes paa Kirkens gamle Kirkegaard fra Frederiks Hospital.

være dyrebare for dig. Baade i dit eget Hierte og uden for dig vil du stedse finde alt for Mange Fristelser til Synd; naar derfor Synden lokker dig, da følg ikke, — — —

3.

SOPHIE GAARDER

Et af de mest charmerende Afsnit i Mynsters Meddelelser er det (S. 104—7), hvori han beretter om sin Ungdoms Forelskelser. Med en Sindets Opladthed og Friskhed, som man maaske ikke paa Forhaand skulde vente af en aldrende konservativ Biskop, skildrer han saaledes sin Betagelse af en ung norsk Pige (*Karen*) *Sophie Gaarder* (1771—1844), som aabenbart maa have gjort et meget dybt Indtryk paa ham. Endnu over et halvt Aarhundrede senere faar hans Stemme en egen Klang, naar han mindes hende.

Mynster vil vel ikke — som Henrich Steffens¹ — tilkende Sophie Gaarder Aandfuldhed eller Vid, heller ikke egentlig Skønhed, men siger: »naar den ranke Skikkelse stod der i al den ukonstlede Anstand, og den fine Teint og det milde Øie udtrykte Alt, hvad der foregik i hendes Indre, var hun virkelig henrivende, og ethvert Ord fra hendes Læber fik Betydning«². Hun var Datter af en norsk Oberst Ole Gaarder († 1799) og blev senere — som Mynster siger — »gift med en anseet, men sygelig Mand, hvis Støtte hun har været, uden Børn«. Denne Mand var Konrektor i Ribe, siden Biskop over Als-Ærø Stift, Dr. phil. *Stephan Tetens* (1773—1855)³, hvem hun ægtede 20. December 1797. Et nyfundet Portræt⁴ af Mynsters Ungdomselskede vil det da næppe være uvelkomment at bringe her. Det er en Tegning

¹) Henrich Steffens, Was ich erlebte II, 144. — Jvfr. Aarsskrift for Svendborg Amts historiske Samfund 1915 S. 29 f. Af en gammel Hofmands Mindeblade (Memoirer og Breve XI) S. 106—7.

²) Mynster, Meddelelser S. 106.

³) Jvfr. Kh. Saml. 7. R. II, 667—73.

⁴) Jeg takker Provst H. W. Tetens for elskværdigst at have henledt min Opmærksomhed paa dette i Privateje eksisterende Portræt.

Fig. 3. Sophie Gaarder.

fra 1789, da hun 18 Aar gammel stod i sin fejreste Ungdom, udført af den i sin Tid ret bekendte Tegner *Paul Ipsen* (1746—ca. 1800)¹. Portrættet stadfæster Mynsters Ord om den friske Naturlighed, der udmærkede den norske Jente.

4.

H. G. CLAUSEN OG J. P. MYNSTER

I de Aar (1812—28), Mynster virkede som Kapellan ved Vor Frue Kirke, havde han som sin nærmeste Foresatte den bekendte karakterfulde Stiftsprovst, tit. Professor *Hen-*

¹) Weilbachs Kunstnerleksikon, II, 1949, S. 6.

rik Georg Clausen (1759—1840). Hvordan det personlige Forhold mellem disse to markante, indbyrdes saa forskelligartede Skikkelser egentlig har været, er ikke ganske let at vinde Klarhed over¹. Højest paafaldende er det, at Mynster i sine »Meddelelser« kun i Forbigaaende et Par Gange strejfer Clausens Navn² og ikke har et Ord til overs for ham i Egenskab af mangeaarig Kollega.

Paa Grund af den dybtgaaende Forskel, der gjorde sig gældende mellem de to Mænds teologiske Standpunkter, var en virkelig Tilnærmelse næppe mulig. Nogen offentlig Strid kom dog ikke til at plette deres gensidige Forhold. H. N. Clausen siger udtrykkeligt, at hans Fader modtog sin unge Medarbejder »med uskrømtet Glæde, og det venskabelige Forhold, som knyttedes, vedligeholdte sig i de paafølgende Aar«³.

Der er Grund til at tro, at dette er rigtigt, men hjerteligt blev Forholdet næppe, i hvert Tilfælde ikke fra Mynsters Side. De faa officielle Udtalelser, der foreligger fra ham om H. G. Clausen, er prægede af Respekt, men mærkeligt kølige og beherskede. I sin Tiltrædelsesprædiken for Vor Frue Menighed 1812 omtaler han Clausen som »den Mand, hvis lange Bestræbelser i Kirkens Tieneste Eders Agtelse og Kierlighed har lønnet«, og takker denne sin »ældre Medbroder, denne Menigheds første Lærer, som saa venskabelig har rakt mig Haanden ved min Indtrædelse paa denne Bane«, og i sin Afskedsprædiken 1828 lover han i en Henvendelse til Clausen, at »Erindringen af den Retsindighed, den Velvillie, hvortil jeg saa ofte var Vidne«, skulde følge ham videre i Livet⁴. Da Clausen 1838 havde søgt sin Afsked, udtalte Mynster som Biskop i en Erklæring, at han haabede, at der ved Fastsættelsen af Clausens Pension maatte blive taget Hensyn til, »at han stedse har virket

¹) Jvfr. Bjørn Kornerup, Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie S. 343—4.

²) Meddelelser S. 165, 185, 187. Jvfr. Breve fra J. P. Mynster S. 35.

³) H. N. Clausen, Henrik Georg Clausens Eftermæle, 1840, S. 42.

⁴) J. P. Mynster, Kirkelige Leiligheds-Taler I, 27, 28, 48.

med megen Kraft og Nidkjerhed, og i ualmindelig Grad erhvervet sig den største Deel af Menighedens Agtelse og Yndest¹.

Ved Mynsters Overflyttelse til København 1812 aabnede H. G. Clausen med vanlig Gæstfrihed sit Hus for ham, og i flere Aar var Mynster en hyppig og velset Gæst i dette Hjem. Ganske vist kunde det ikke undgaaes, at det af og til kom til Sammenstød, ved hvilke den temperamentsfulde Stiftsprovst forløb sig, medens Mynster bevarede sin Ro. Til Gengæld var Mynster meget afholdt af Fru Clausen og hendes Døtre, der højligt beundrede ham og blev hans trofaste Tilhørerinder. Til Ære for Clausens liberale Tænkemaade fortjener det at anføres, at han gav sin Tilladelse til, at Middagsmaaltidet i hans Hus om Søndagen blev sat saa betids, at hans Familie kunde naa at indfinde sig til Mynsters Aftensangsprædiken². Ogsaa Sønnen H. N. Clausen, den senere Professor, lærte Mynster at kende i Faderens Stiftsprovstegaard, men de kom aldrig til at staa hinanden nærmere. H. N. Clausen bekender selv, at hvor højt han end beundrede Mynster som Tankens og som Ordets Mand, saa havde det aldrig været ham muligt »at fatte Hjærte for den udmærkede Mand«³. Mynster paa sin Side forholdt sig meget reserveret over for en Personlighed af H. N. Clausens »vel flittige, men temmelig aandløse Natur«, om end han ikke følte sig tiltalt af at se ham gjort til et Bytte for de Grundtvig-Lindbergske Efterstræbelser⁴.

¹) Danske Kancelli, 1. Dept., Indlæg til Registranten 1838 Nr. 886. — I »Stiftsprovst Clausens Afskedsord til Frue Menighed« 1838 lader H. G. Clausen Tanken glide tilbage over sine Embedsbrødre ved Kirken »og blandt Disse især til den Mand, jeg mange Aar igjennem stod i ligesaa kjær som nær Forbindelse med, og i hvem jeg i senere Aar ærede og elskede min Foresatte (o: Mynster)«.

²) Blade af en Familie-Krønike (Slægten Swane) (Memoirer og Breve XXXIX), 1923, S. 93 ff.

³) H. N. Clausen, Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie, 1877, S. 298—9.

⁴) Jvfr. Kh. Saml. 4. R. IV, 453, 483, 485 f., 490 f., 726. Mynster, Meddelelser S. 223 f.

Paa Baggrund af det ovenfor sagte vil det næppe savne Interesse at se meddelt det eneste bevarede Brev fra H. G. Clausen til Mynster¹ (og det saa meget mere, som Privatbreve fra Clausen er Sjældenheder)². Det er et Brev fra 1814, skrevet under et Ferieophold hos Clausens Svigerforældre i Halsted Præstegaard paa Lolland. Som Brevet er tiltalende ved sin friske, naturlige Tone, saaledes tegner det et tydeligt Billede af Clausens aabne, dybt humane Personlighed.

Halsted den 26 Jul. 1814.

At Deres Brev, ærede og elskte Ven! var mig saare velkommen, behøver jeg ikke at sige Dem. Det var mig det saa meget mere, som jeg deri saae en forekommende Godhed fra Deres Side, da efter Aftalen jeg skulde være den første til at skrive, jeg altsaa fra Dem intet Brev kunde vente. Rigtignok ville mine Fruentimmer forklare Tingen saaledes, som at De havde skrevet først, fordi De efter flere Ugers forgjeves Venten efterhaanden begyndte at tvivle om Løvtets Opfyldelse fra min Side; Deres Brev skulde saaledes sætte mig i den Nødvendighed at skrive. Men denne Forklaring staaer mig aldeles ikke an, ligesom jeg og er vis nok paa, at den hos Dem ikke vil finde Medhold. De tvivlede intet Øjeblik om, at mit Brev jo nok vilde komme, skjøndt det — hvilket jeg ingenlunde vil fragaae, men meget mere beder at undskylde — kommer sildigere, end det burde komme. At De skrev først, vil jeg ene og alene have udledet af en Slags Godhed, der bestemte Dem til at gjøre Mere, end jeg efter Aftalen kunde vente eller forlange; og saaledes faaer jeg endnu større Aarsag til at takke Dem.

Det er og ganske imod mit Ønske og min Hensigt, at saa

¹) Original i Ny kgl. Saml., 4°, 2312, Fasc. 18.

²) En lille Samling Breve fra H. G. Clausen er dog af N. Clausen-Bagge udgivet i Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarvog for 1931 S. 61—71.

mange Postdage ere hengangne ubenyttede. Men jeg havde foresat mig, tillige at sende indlagte Papirer; og dem kunde jeg, hvor Lidet jeg end her har at bestille, ikke faae færdige før. Først maatte jeg nemlig her sætte mig til at opgjøre Regnskabet¹, og bringe Orden ind i den hele Masse af Penge og Papirer, jeg havde medbragt fra Roeskilde. Siden maatte Regnskabet afskrives, hvortil her kun er liden Lejlighed, da Vedkommende fra Morgen til Aften have travlt nok med at tage deres Fornøjelser vare. Da jeg nu endeligen har faaet det saavidt færdigt, tør jeg haabe, De ikke fortryde om, at jeg besværer Dem med at besørge det Øvrige. Af Regnskabet for Enke-Understøttelsen ønskede jeg 7 Exemplarer afskrevne, som Skolelærer Meyer² nok vil vide at foranstalte og have færdige til min Hjemkomst. Acta Synodi, som medfølge, ville De have den Godhed at levere Dr. Kofod³ til Omsendelse. Og var det ikke for meget forlangt, bad jeg endnu, at De ville meddele Prof. P. E. Müller⁴ Listen, han plejer at faae fra mig, over de ved Landemodet oplæste Afhandlinger, som i Acta findes anførte.

Nok herom. Det er ikke slige Ting, jeg vil opfylde mit Brev med. Hellere vil jeg — hvad De ogsaa vistnok vente og finde mere Behag i — ret omstændeligen fortælle Dem, hvorledes vi tilbringe Dagene i dette vort velsignede landlige otium. Dog maae jeg endnu forinden i mit eget og Alles Navn her ret forbindtlig takke for de fra Hovedstaden meddeelte Efterretninger og Nyheder, dem man stedse paa Landet, hvor godt man end ellers der har det, føler en Slags Trang til. Om der end er lidt Usandhed deriblandt — som jeg haaber er Tilfældet med Rygtet om den nye store Krig,

¹) Fra Landemodet i Roskilde afholdt 6. Juli 1814.

²) Formentlig senere Klokker Daniel Meyer (1782—1872).

³) Formentlig Sognepræsten ved Helliggejst Kirke, Dr. theol. Børge Poscholan Kofod (1752—1839).

⁴) Professor, siden Biskop over Sjællands Stift, Dr. phil. et theol. Peter Erasmus Müller (1776—1834).

der skulde reise sig¹ — tager man dog gjerne dermed til Takke. — At det ikke faldt i min Lod, at være Sørgetaler iforgaaers², er jeg vel fornøjet med. Paa de fleste Steder er Sørgetalen nok bleven til en Lovtale over Christ. 7. Regering. Næste Søndag skal jeg, for dog at forrette noget Pligtarbejde her, prædike.

Det Liv, vi her føre, er, som det paa Landet bør være, temmelig eensformigt og stille. Dog har Ungdommen af og til dandsset, og været paa Komædie i Nakskov tilligemed Ungdommen fra Juellinge³. Hvad mig selv angaaer, da deler jeg min Tid efter Behag mellem Selskab, Læsning og den skjønnede Naturs Nydelse, hvorved jeg ikke kan andet end befinde mig saare vel. Det er ingen ringe Glæde for Den, der ellers kun har saa knap Tid til Læsning, saaledes at kunne affærdige den ene Bog efter den anden. Havde jeg i Kjøbenhavn noget Lidet af det otium, jeg her har saa Meget af, var hvert mit Ønske opfyldt. En Landsbyepræst, der elsker Læsning, er dog en lykkelig Mand i Sammenligning med os Andre. De gode Gamle⁴ her forekomme os at være i Aar ligesaa raske og muntre som i Fjor. Dog vilde det til sine Tider blive os Kjøbenhavnere vel stille her, om vi ikke havde Grev Friis's Familie⁵ i Nærheden, hvor vi

¹) Russiske Tropper havde besat Holsten. 25. August 1814 sluttedes Fred med Preussen.

²) 7. Søndag efter Trinitatis 1814 holdtes Prædiken i Anledning af Christian VII's Bisættelse i Roskilde Domkirke. Mynsters Prædiken ved denne Lejlighed er trykt i hans Kirkelige Leiligheds-Taler I, 213—24.

³) Det nærliggende Herresæde Juellinge (nu Halsted Kloster).

⁴) Clausens Svigerforældre Sognepræst i Halsted-Aunede, Amtsprovst Niels Schiern (1742—1819) og Hustru Anna Cathrine f. Thestrup (1746—1825). Jvfr. H. G. Clausen, Mindetale ved sin ærede og elskte Svigerfaders Amtsprovst Niels Schierns høitidelige Jordefærd i Ousted den 25de Mai 1819. H. N. Clausen, Optegnelser om mit Levneds og min Tids Historie S. 41—44. Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarvog for 1932 S. 115—16. P. Rhode, Samlinger til de danske Øers Laalands og Falsters Historie, 2. Udg. ved J. J. F. Friis, I, 197—8.

⁵) Kammerherre, Stiftamtmand Frederik Carl Lensgreve Krag-Juel-Vind-Frijs (Friis) (1753—1815) til Juellinge og Frijsenborg.

Ældre forefinde gammelt oprigtigt Venskab, og de Yngre Moerskab. Det er særdeles underholdende, at lægge Mærke til de Forandringer, der foregaae med en Familie i Løbet af en Snees Aar. Næsten hele Omegnen her, der tilforn var mig saa vel bekendt¹, er nu bleven mig fremmed; nye Familier paa de fleste Steder. Biskop Boisen², som boer her tæt ved, agter jeg idag at besøge. Paa Fredag skal i hans Seminarium være Examen, som jeg nok ikke slipper for at bivaane.

Münter kommer vel ikke udenfor Stiftet denne Sommer, helst siden der nu tænkes paa Kroningen. Naar nu De, gode Ven! har prædiket den 9de, begynder jeg at tænke paa den 11te. Saa vil nok efterhaanden, som ellers altid plejer at skee, Lysten og Længselen vaagne hos mig efter at komme tilbage i min gamle Stilling. Det glæder mig at høre, at Alt der hjemme gaaer efter Ønske, og især at De selv finde Dem vel paa det gamle Torv³. De forsømme dog vel ikke, derfra at gjøre en og anden Udvandring, eller maa-skee længere Landturer, i de skønne Sommerdage, vi have saa mange af. Gjerne deelte vi med Dem det Gode, vi selv nyde til Overflod. Hilsener har jeg nu til Dem i Mængde fra Kone og Børn, og det af det beste Slags. Jeg beder og at hilse, hvemsomhelst De treffe af vore fælleds Bekjendte, men især vore Kirke- og Skolebetjente, fra Klokkeren af lige ned til Stolekonen. De selv ville modtage Forsikringen om hvad der ellers ikke trænger til nogen Forsikkring, at jeg er og bliver

Deres
med Venskab hengivne
H. G. Clausen.

---

¹) H. G. Clausen havde 1784—89 været Huslærer paa Juellinge og 1789—96 residerende Kapellan i Maribo-Hillested (H. N. Clausen, Henrik Georg Clausens Eftermæle S. 24 ff.).

²) Biskop over Lolland-Falsters Stift og Sognepræst i Vesterborg-Birket Peter Outzen Boisen (1762—1831). Han havde i 1802 indrettet et Seminarium i sin Præstegaard.

³) Mynsters Bolig paa Gammel Torv (efter Vejviseren 1813 Nr. 37), jvfr. Meddelelser S. 189.

E. S. Biskoppen, som De ikke ville forglemme at hilse, har vel fortalt Dem om Strøms og Schacks Oplæsning ved Landemodet¹.

Tilføjelse til S. 132.

Et senere Brev (af 17. April 1812) fra C. A. Bjørn indeholder en Bemærkning, som maaske paa Grund af sit ejendommelige Indhold kan fortjene at meddeles her:

En styg Begivenhed har her i Egnen for nogen Tiid siden fundet Sted; man har nemlig ikke vildet lade den gode Provst Lintrup² hvile med Fred i sin Grav, men hemmelig kastet denne op, borttaget Kisten, plyndret Liiget ud til selve Skjorten med, og da Sagen blev røbet, og kom til Undersøgelse, ligesaa hemmelig sat den tomme Kiste igjen i Graven, uden at man endnu er kommen paa Spor af Gjerningsmanden.

---

¹) Sognepræst i Sengeløse, siden ved Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn, Dr. phil. Nicolai Schack (1781—1844) og Sognepræst i Kregumvinderød, siden Konsistorialraad, Christian Ludvig Strøm (1771—1859), der havde meldt sig ved Landemodet 6. Juli 1814 til at forelæse Afhandlinger (jvfr. Acta Synodi Johanneæ habitæ die VI Julii 1814 p. 20).

²) Sognepræst i Magleby-Holtug, Provst Jens Lintrup (1738—1812). Jvfr. om denne Personalhistorisk Tidsskrift I, 169 f., 172 f., 181 f. 7. R. II, 337 f.